

Analiza wpływu uchodźców z Ukrainy na gospodarkę Polski

Raport
Marzec 2024

Spis treści

Abstrakt	04
Streszczenie	06
Wprowadzenie	11
1. Napływ uchodźców z Ukrainy do Polski	12
2. Sytuacja uchodźców z Ukrainy na polskim rynku pracy	16
3. Modelowanie wpływu ekonomicznego	30
4. Nieuwzględnione pozytywne efekty zewnętrzne	38
Wnioski	41
Załącznik - Kalibracja modelu	42
Bibliografia	44

Niniejsza publikacja powstała we współpracy z UNHCR, Agencją ONZ ds. Uchodźców. Za treść tej publikacji odpowiada wyłącznie firma Deloitte i może ona nie odzwierciedlać poglądów UNHCR.

Abstrakt

Początek pełnoskalowej wojny w Ukrainie w lutym 2022 r. spowodował ogromny napływ uchodźców, których liczba sięgnęła 6 milionów osób na całym świecie.

Wielu z nich trafiło do Polski. W październiku 2023 r. w Polsce przebywało prawie milion ukraińskich uchodźców. Chociaż w minionej dekadzie Polska doświadczyła dużego napływu migrantów z Ukrainy, to pod względem demograficznym profil uchodźców jest inny. Były to głównie kobiety w wieku produkcyjnym (41%) i dzieci (40%). Uchodźcy z Ukrainy nie planowali wyjazdu, a wielu z nich jest osobami o szczególnych potrzebach. Jednak mimo szeregu wyzwań, zaskakująco szybko zaczęli wchodzić na rynek pracy osiągając wskaźnik zatrudnienia na poziomie 28% w maju 2022 roku i 65% w listopadzie 2022 roku (NBP, 2023). Dane z lipca oraz sierpnia 2023 wskazują, że dochód gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców pochodzi w 80% z ich pracy zarobkowej.¹

Według naszych analiz, uchodźcy z Ukrainy, którzy pozostają w Polsce jako pracownicy, przedsiębiorcy, konsumenci i podatnicy, mają pozytywny wpływ na gospodarkę, który wzrośnie w długim okresie. Wyniki modelu równowagi ogólnej Deloitte D.Climate wskazują, że

uchodźcy z Ukrainy wnieśli 0,7-1,1% do Produktu Krajowego Brutto w 2023 r. Długoterminowo ten efekt wzrośnie do 0,9-1,35%. Pojęcie 'długoterminowo' w naszym modelu oznacza czas, w którym gospodarka w pełni dostosuje się do wstrząsu związanego z początkowym napływem uchodźców; nie obejmuje ono innych aspektów, np. dorastania dzieci uchodźców i podejmowania przez nie pracy. Wyniki modelu są zgodne z wcześniejszymi, podobnymi badaniami. Należy je jednak traktować jako konserwatywne szacunki; nie uwzględniamy możliwości, że wzrost siły roboczej wywoła pozytywny wstrząs produktywności (np. z powodu wzrostu specjalizacji), ponieważ istniejące dane nie są wystarczające do wiarygodnego oszacowania jego rozmiaru.

Cechą naszego podejścia do modelowania jest to, że wynikające z niego korzyści gospodarcze są ograniczane przez zwiększoną konkurencję na rynku pracy, co też skutkuje zwiększeniem stopy bezrobocia o 0,18-0,3 pp. w 2023 r. i tym samym przekłada się na bezrobocie dodatkowych 33-54 tysięcy osób. To spowalnia również wzrost płac realnych o 0,65-1,15% w 2023 r. W praktyce te negatywne skutki mogą być zniwelowane przez pozytywny wzrost produktywności, w postaci dostosowań po stronie rodzimych pracowników (np. poprzez tzw. awans zawodowy, ang. occupational

upgrading; Peri i Sparber, 2009; Foged i Peri, 2016) i firm (np. poprzez zmiany technologii produkcji; Lewis i Peri, 2015; Lewis, 2013), ponieważ większość badań ekonometrycznych wykazuje marginalny wpływ na płace (Peri, 2014). Przypadek uchodźców z Ukrainy w Polsce został przeanalizowany w artykule Gromadzkiego i Lewandowskiego (2023), którzy nie stwierdzili żadnego wpływu na zarobki, zatrudnienie i stopę bezrobocia lokalnej ludności lub innych imigrantów, z wyjątkiem niewielkiego pozytywnego wpływu na płace kobiet w Polsce.

Pomimo naszego konserwatywnego podejścia, wykazujemy, że dodatkowe wpływy z podatków przewyższają wysokość wydatków rządowych związanych z uchodźcami. Większa pula wynagrodzeń, wyższa konsumpcja prywatna i napływ kapitału z zagranicy skutkują wzrostem wpływów podatkowych. W sumie dochody sektora finansów publicznych wzrosły o 1,05-1,45% w 2023 r. W ujęciu pieniężnym oznacza to 10,1-13,7 mld zł w 2022 r. i 14,7-19,9 mld zł w 2023 r. Jeśli szacunki cytowane przez przedstawiciela rządu² dotyczące wydatków publicznych na uchodźców w wysokości około 15 mld zł w 2022 r. i 5 mld zł w 2023 r. są poprawne, to możemy stwierdzić, że zostały one z nadwyżką zrekompensowane przez dodatkowe wpływy podatkowe. W długim okresie uchodźcy powinni zwiększyć roczne dochody państwa o około 0,85-1,3%.

1 Obliczenia Deloitte na podstawie danych badania Multi-Sector Needs Assessment Poland 2023, UNHCR.

2 Wiceprezes Polskiego Funduszu Rozwoju Bartosz Marczyk cytował liczbę 16 mld zł, ale to oszacowanie również zawierało wydatki NGO które były połączone z wydatkami samorządów [Polska pomoc dla Ukrainy 2022 - ile kosztowała? - Infor.pl](https://polska.pomoc.dla.ukrainy.2022-ile.kosztowala?-infor.pl).

Streszczenie

Napływ uchodźców z Ukrainy do Polski

Początek wojny na pełną skalę na Ukrainie w lutym 2022 r. spowodował ogromną falę uchodźców, sięgającą globalnie ponad 6-milionów ludzi³. Wielu z nich trafiło do Polski. W październiku 2023 r. w Polsce przebywało prawie milion ukraińskich uchodźców⁴ (Rozdział 1).

W ostatniej dekadzie Polska doświadczyła znacznej migracji zarobkowej z Ukrainy. Liczba pracowników z obywatelstwem ukraińskim, którzy byli zarejestrowani w systemie ubezpieczeń społecznych (dane te nie obejmują osób pracujących w szarej strefie lub niektórych przypadków, w których rejestracja nie jest wymagana) wzrosła z zaledwie 33 tysięcy w 2013 roku do 627 tysięcy w 2021 roku. Należy jednak zauważyć, że krótkoterminowy charakter większości tych pobytów (6 -12 miesięcy), możliwość posiadania przez jedną osobę kilku zezwoleń (w wyniku zmiany pracy lub nawet stanowiska w obrębie tej samej firmy), zmiany prawne oraz zdecentralizowany charakter zezwoleń obniżają wiarygodność tych danych.

Dwie trzecie ówczesnych migrantów stanowili mężczyźni, z których część tymczasowo opuściła rodziny w Ukrainie, aby aby pracować i przywieźć lub wysłać zarobione pieniądze. Migracja odbywała się głównie poprzez firmy, które same oferowały pracę i dopełniały formalności, co skutkowało bardzo wysokimi wskaźnikami zatrudnienia – 94% w listopadzie 2022 r. według szacunków NBP (2023).

Profil demograficzny uchodźców różni się od profilu migrantów. Są to głównie kobiety w wieku produkcyjnym (41%) i dzieci (40%)⁵. Uchodźcy z Ukrainy nie planowali wyjazdu, a wielu z nich jest osobami o szczególnych potrzebach. W październiku 2023 r. w niemal połowie gospodarstw domowych uchodźców znajdowała się osoba z chorobami przewlekłymi, a w prawie 10 % była osoba z niepełnosprawnością wg metodologii Grupy Waszyngtońskiej poziomu 3. Samotni rodzice byli członkami ponad jednej trzeciej takich gospodarstw, a osoby starsze – jednej piątej⁶. Pomimo tych trudności, zaskakująco szybko uchodźcy zaczęli wchodzić na rynek pracy - osiągając wskaźnik zatrudnienia na poziomie 28% w maju 2022 roku i 65% w listopadzie 2022 roku (NBP, 2023) w grupie osób w wieku produkcyjnym.

Na dzień 30 września 2023 r. w ZUS było zarejestrowanych 753 tysięcy ukraińskich pracowników, w tym 225 tysięcy uchodźców.

Sytuacja uchodźców z Ukrainy na polskim rynku pracy

Ukraińscy uchodźcy, pomimo traumy wojennej i innych wyzwań, szybko stali się częścią społeczeństwa jako konsumenci, pracownicy, przedsiębiorcy i podatnicy. Obecnie w Polsce pracuje między 225 a 350 tysięcy uchodźców z Ukrainy. Dolna granica to liczba z danych ZUS, podczas gdy górna granica to iloczyn wskaźnika zatrudnienia z badań ankietowych i liczby osób w wieku produkcyjnym posiadającymi aktywny numer PESEL ze statusem UKR (Rozdział 2).

Strukturalny niedobór pracowników, jedna z najniższych stóp bezrobocia w Unii Europejskiej, rekordowo wysoka liczba wakatów i wysoki poziom wykształcenia uchodźców ułatwiły im integrację na rynku pracy. Liczba polskich obywateli w wieku 20-64 lat spadła o 2,6 miliona od szczytowego poziomu z początku 2010 roku⁷. Pomimo pandemii COVID-19 i wstrząsów geopolitycznych, stopa bezrobocia utrzymała się w ostatnich latach na poziomie 3%. W lutym 2022 jedynie Czechy ze wszystkich krajów UE wykazały niższy jej poziom⁸. W 4 kwartale 2021 r. udział przedsiębiorstw zgłaszających wakaty wyniósł rekordowe 49% i stopniowo malał od tego czasu⁹. Według danych na lipiec-sierpień 2023, 56% uchodźców deklarowało ukończenie studiów wyższych, a ich wskaźnik zatrudnienia był niemal o jedną trzecią wyższy niż pozostałych.¹⁰

Szybkie działania legislacyjne ułatwiły integrację uchodźców na rynku pracy. Po rozpoczęciu wojny na pełną skalę 24 lutego 2022 r. Unia Europejska uruchomiła dyrektywę w sprawie tymczasowej ochrony 4 marca 2022 r., a polski parlament przyjął specjalną ustawę ułatwiającą integrację uchodźców 12 marca 2022 r. Ukraińscy uchodźcy w Polsce otrzymali natychmiastowy dostęp do rynku pracy, opieki zdrowotnej i edukacji. Władze przyznały osobom uciekającym z Ukrainy legalny pobyt na okres osiemnastu miesięcy oraz umożliwiły dostęp do usług cyfrowych i podstawowych systemów administracyjnych, takich jak PESEL. W ten sposób uniknięto skutków strategii, które wcześniej utrudniały integrację innych uchodźców na rynku pracy, takich jak tymczasowe zakazy dostępu do rynku pracy (Fasani, Frattini i Minale, 2021) i polityka rozproszenia (Fasani, Frattini i Minale, 2022).

Wysoki wskaźnik zatrudnienia uchodźców w Polsce dotyczy nie tylko pracowników, ale też przedsiębiorców. Co 20 uchodźca z Ukrainy, zarejestrowany w ZUS założył firmę lub pracuje jako freelancer. Podobne szacunki przedstawiają wyniki badania Multi-Sector Needs Assessment Poland 2023, według której nieco ponad 5% gospodarstw domowych respondentów uzyskuje dochody z samozatrudnienia lub podobnej działalności.

Od 2021 r. liczba pracowników z ukraińskim obywatelstwem i ubezpieczeniem społecznym wzrosła we wszystkich sektorach gospodarki, z wyjątkiem transportu i gospodarki magazynowej. Liczba ta wzrosła najbardziej w przetwórstwie przemysłowym (o niemal 34 tys.), zakwaterowaniu i gastronomii (ponad 18 tys.)¹¹ oraz w handlu hurtowym i detalicznym (ponad 18 tys.). Chociaż dane publiczne nie rozróżniają uchodźców wchodzących do tych sektorów od ukraińskich migrantów zmieniających pracę, są one w dużej mierze zgodne z badaniem MSNA Poland 2023, według którego najwięcej uchodźców jest zatrudnionych w przemyśle (14%), zakwaterowaniu i usługach gastronomicznych (12%) oraz handlu i naprawach (6%).

Uchodźcy z Ukrainy utrzymują się sami – 80% dochodów ich gospodarstw domowych pochodzi z pracy zarobkowej¹². Według badania MSNA Poland 2023, 20% ukraińskich gospodarstw domowych uchodźców zarabia mniej niż 3 000 PLN, 41% zarabia w przedziale 3 000 - 6 000 PLN, a 12% zarabia ponad 6 000 PLN, z czym 27% respondentów nie udzieliło odpowiedzi. Standard życia ukraińskich uchodźców może być jednak znacznie niższy niż rodzimych mieszkańców, nawet przy podobnych dochodach, ze względu na konieczność wynajmu mieszkań.

3 Według danych na grudzień 2023, na podstawie źródeł rządowych, [UNHCR Situation Ukraine Refugee Situation \(unhcr.org\)](#)

4 Według bazy danych PESEL ze statusem UKR.

5 Według bazy danych PESEL ze statusem UKR na Październik 2023.

6 Obliczenia Deloitte na podstawie danych badania Multi-Sector Needs Assessment Poland 2023, UNHCR.

7 Dane Labour Force Survey, Eurostat.

8 Zharmonizowana stopa bezrobocia, Eurostat.

9 Dane z badań kwartalnych NBP.

10 Obliczenia własne na danych badania UNHCR MSNA Poland 2023.

11 Według danych ZUS do 30 Września 2023.

12 Obliczenia Deloitte na podstawie badania Multi-Sector Assessment Poland 2023, UNHCR.

© UNHCR / Anna Liminowicz

Modelowanie wpływu ekonomicznego

Wpływ ekonomiczny ukraińskich uchodźców został oszacowany w modelu równowagi ogólnej Deloitte D.Climate, który uwzględnia ich pracę, konsumpcję i zapłacone podatki. Takie modele są standardem w modelowaniu polityk, wykorzystywanym przez banki centralne, środowiska akademickie i inne instytucje, ze względu na możliwość symulacji alternatywnych scenariuszy. Jesteśmy w stanie odróżnić ten pozytywny wstrząs na rynku pracy od samego faktu napływu uchodźców i poddać analizie różne scenariusze w oderwaniu od innych procesów zachodzących w gorspodarce (Rozdział 3).

Wyniki naszej analizy wskazują, że uchodźcy z Ukrainy jako pracownicy, przedsiębiorcy, konsumenci i podatnicy mieli pozytywny wpływ na polską gospodarkę, który wzrośnie w długim okresie. Wyniki modelu równowagi ogólnej Deloitte D.Climate wskazują na wkład ukraińskich uchodźców do PKB rządu 0,7-1,1% w 2023 r., a w długim okresie **efekt ten wzrośnie do 0,9-1,35%.**

W naszym modelu pojęcie ‘długiego okresu’ to czas, w którym gospodarka w pełni dostosuje się do wstrząsu związanego z początkowym napływem uchodźców. Nie obejmuje on innych aspektów, np. dorastania dzieci uchodźców i podejmowania przez nie pracy. Wyniki modelu są zgodne z wcześniejszymi podobnymi badaniami. Należy je jednak traktować jako konserwatywne szacunki, ponieważ nie uwzględniamy możliwości wzrostu siły roboczej wywołującego pozytywny wstrząs produktywności (np. z powodu zwiększenia specjalizacji), ponieważ istniejące dane nie są wystarczające do wiarygodnego oszacowania skali takiego wpływu.

Pomimo naszego konserwatywnego podejścia, wykazujemy, że dodatkowe wpływy z podatków przewyższają koszty wydatków związanych z uchodźcami. Większa pula wynagrodzeń, wyższa konsumpcja prywatna i napływ kapitału z zagranicy skutkują większymi wpływami podatkowymi.

Dochody sektora finansów publicznych wzrosły o 0.8-1.1% w 2022 i 1,05-1,45% w 2023 r. W ujęciu pieniężnym oznacza to 10,1-13,7 mld zł w 2022 r. i 14,7-19,9 mld zł w 2023 r.

Jeśli szacunki mediów dotyczące wydatków rządowych na uchodźców w wysokości około 15 mld zł w 2022 r. i 5 mld zł w 2023 r. są dokładne¹³, to zostały one z nadwyżką zrekompensowane przez dodatkowe wpływy podatkowe. W długim okresie uchodźcy powinni zwiększyć roczne dochody państwa o około 0,85-1,3%.

Nieuwzględnione pozytywne efekty zewnętrzne

Nasze teoretyczne wyniki modelowania są konserwatywnymi szacunkami dolnej granicy wpływu. Badania ekonometryczne z innych krajów wykazały, że imigracja ma dodatkowo pozytywny wpływ na wydajność pracy, którego nie da się uwzględnić używając dostępnych danych. Zgodnie z tymi badaniami ekonometrycznymi imigracja może nie tylko zwiększyć produkcję gospodarczą (tj. więcej pracowników oznacza większą produkcję), ale co ważniejsze, wydajność pracy (tj. większą wartość dodaną na pracownika). Ich wyniki są niestety zbyt zagregowane, aby wyodrębnić efekty składowe (Rozdział 4).

Napływ migrantów wiąże się z szeregiem skutków, nie tylko wzrostem podaży pracy. Zazwyczaj w modelach teoretycznych wzrost liczby pracowników obniża ilość kapitału na pracownika, obniżając tym samym produktywność, do czasu aż firmy zainwestują, aby przywrócić normalny stosunek kapitału do pracownika, przywracając tym samym produktywność do poprzedniego poziomu (Borjas, 2019). Jednak imigranci wnoszą też nowe umiejętności do siły roboczej, rozszerzając zakres specjalizacji, a tym samym przyczyniając się do wzrostu produktywności pracowników. Panelowe badania ekonometryczne z ostatniej dekady wykazały, że imigracja poprawia nie tylko PKB, czy PKB na osobę (Ortega i Peri, 2014), ale ma również pozytywny wpływ na wydajność pracy (Jaumotte i in., 2016), stopę wzrostu PKB na mieszkańca (Aleksynska i Tritah, 2015) oraz całkowitą produktywność czynników produkcji (Peri, 2012).

Ekonomiści wyróżniają szereg mechanizmów, dzięki którym imigracja może zwiększać produktywność. Regresje na poziomie makroekonomicznym pokazują, że imigracja ma pozytywny wpływ na produktywność, ale nie potrafią dokładnie zidentyfikować czynników stojących za tym wpływem. Po części może to wynikać z faktu, że imigranci i obywatele danego kraju różnią się pod wieloma względami, co powoduje komplementarne podnoszenie kwalifikacji zawodowych u rodzimych mieszkańców¹⁴ oraz inwestycje firm w komplementarne technologie produkcji.¹⁵ Imigranci często wykazują wyższy poziom przedsiębiorczości niż rodzimi mieszkańcy.¹⁶ Co więcej, nawet jeśli imigranci podejmują pozornie mało produktywną pracę w zakresie opieki nad dziećmi, osobami starszymi czy sprzątania,, może to pozwolić dobrze wykształconym i wykwalifikowanym kobietom w Polsce na zwiększenie ich podaży pracy.¹⁷

13 Wiceprezes Polskiego Funduszu Rozwoju Bartosz Marczuk cytował liczbę 16 mld zł, ale to oszacowanie również zawierało wydatki NGO które były połączone z wydatkami samorządów [Polska pomoc dla Ukrainy 2022 - ile kosztowała? - Infor.pl](#).

14 Beerli i Peri (2017), Tabellini (2020), Cattaneo et al. (2015), Foged i Peri (2016), D'Amuri i Peri (2014), Ortega i Verdugo (2014), Peri i Sparber (2009).
15 Peri (2016), Lewis i Peri (2015), Lewis (2013), Peri (2012).
16 Anelli, Basso, Ippedico, i Peri (2023) oraz OECD (2011).
17 Furtado (2016, 2015).

Wprowadzenie

Blisko dwa lata po rozpoczęciu pełnoskalowej wojny w Ukrainie, pozytywny wpływ uchodźców na polską gospodarkę staje się wyraźnie widoczny.

W momencie przybycia uchodźców, ich wpływ na gospodarkę przejawiał się przede wszystkim wzrostem konsumpcji, który był finansowany głównie przez zwiększone wydatki rządowe, społeczeństwo obywatelskie, organizacje międzynarodowe oraz oszczędności przywiezione z Ukrainy. Chociaż przyczyniło się to początkowo do znacznego wzrostu konsumpcji, wiele źródeł finansowania i brak zagregowanych danych (zwłaszcza dotyczących wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych) sprawiają, że nie znamy jego dokładnej wielkości. Chociaż w krótkim okresie ożywiło to gospodarkę, poleganie wyłącznie na oszczędnościach nie było rozwiązaniem trwałym. Z czasem uchodźcy stali się pracownikami oraz przedsiębiorcami, zwiększając nie tylko popyt, ale także podaż gospodarki, przyczyniając się do jej długoterminowego wzrostu. Niniejszy raport koncentruje się na strukturalnym wpływie uchodźców na gospodarkę jako konsumentów, pracodawców, przedsiębiorców i podatników.

Rozpoczęcie wojny na pełną skalę w Ukrainie wywołało duży napływ uchodźców do Polski, opisany w Rozdziale 1. Profil osób, które przybyły wtedy z Ukrainy różni się od profilu ukraińskich migrantów pod względem demograficznym i obejmuje głównie dzieci i kobiety w wieku produkcyjnym. Rząd szybko zapewnił uchodźcom z Ukrainy dostęp do rynku

pracy, opieki zdrowotnej i szkolnictwa, ułatwiając proces integracji opisany w rozdziale 2. Biorąc pod uwagę stres, traumę wojenną i potrzeby w zakresie opieki nad dziećmi i osobami starszymi, uchodźcy zaczęli wchodzić na rynek pracy zaskakująco szybko, osiągając wskaźnik zatrudnienia na poziomie 28% w maju 2022 r. i 65% w listopadzie 2022 r. (NBP, 2023). Według danych administracyjnych ZUS, 30 września 2023 r. ponad 10 tys. uchodźców prowadziło własną działalność gospodarczą. Na podstawie badania MSNA Poland 2023 przeprowadzonego w lipcu i sierpniu 2023 r. szacujemy, że 80% dochodów gospodarstw domowych uchodźców pochodzi z pracy zarobkowej, dodatkowe 5% z przekazów pieniężnych, a 2% z ukraińskich świadczeń emerytalnych. Pod względem ekonomicznym uchodźcy z Ukrainy w Polsce są nie tylko odbiorcami usług socjalnych i charytatywnych, ale przede wszystkim konsumentami, pracownikami i przedsiębiorcami.

W rozdziale 3 szacujemy wpływ ekonomiczny uchodźców z Ukrainy w Polsce używając modelu równowagi ogólnej Deloitte D.Climate. Jest to złoty standard modelowania ekonomicznego na poziomie makro, kompleksowo uwzględniający stronę podażową gospodarki (w tym podaż pracy i produktywność) oraz stronę popytową (włączając konsumpcję czy podatki).

Niestety, takie modele makroekonomiczne nie są w stanie wyjaśnić, w jaki sposób uchodźcy i migranci umożliwiają lokalnym pracownikom specjalizację w w lepiej płatnych zawodach (ang. occupational upgrading), lub w jaki sposób firmy umożliwiają nabywanie nowych umiejętności poprzez dostosowywanie różnych technologii produkcji. W związku z tym naszą ocenę należy traktować jako konserwatywną, dolną granicę efektu.

W celu uzupełnienia naszej analizy, w rozdziale 4 wykraczamy poza modelowanie teoretyczne, aby przeanalizować badania empiryczne dotyczące wpływu imigrantów i uchodźców nie tylko na produkcję, ale także na wydajność pracy. Nie jest to efektem tradycyjnej analizy, ale ze wzrostu specjalizacji. Imigranci wykazują wysoki wskaźnik przedsiębiorczości, umożliwiają rodzimym pracownikom specjalizację w bardziej dochodowych obszarach, dostarczają nowych umiejętności firmom, świadczą usługi w zakresie prac domowych, które pozwalają wysoce wykwalifikowanym kobietom w Polsce na zwiększenie podaży pracy.

1.

Napływ uchodźców z Ukrainy do Polski

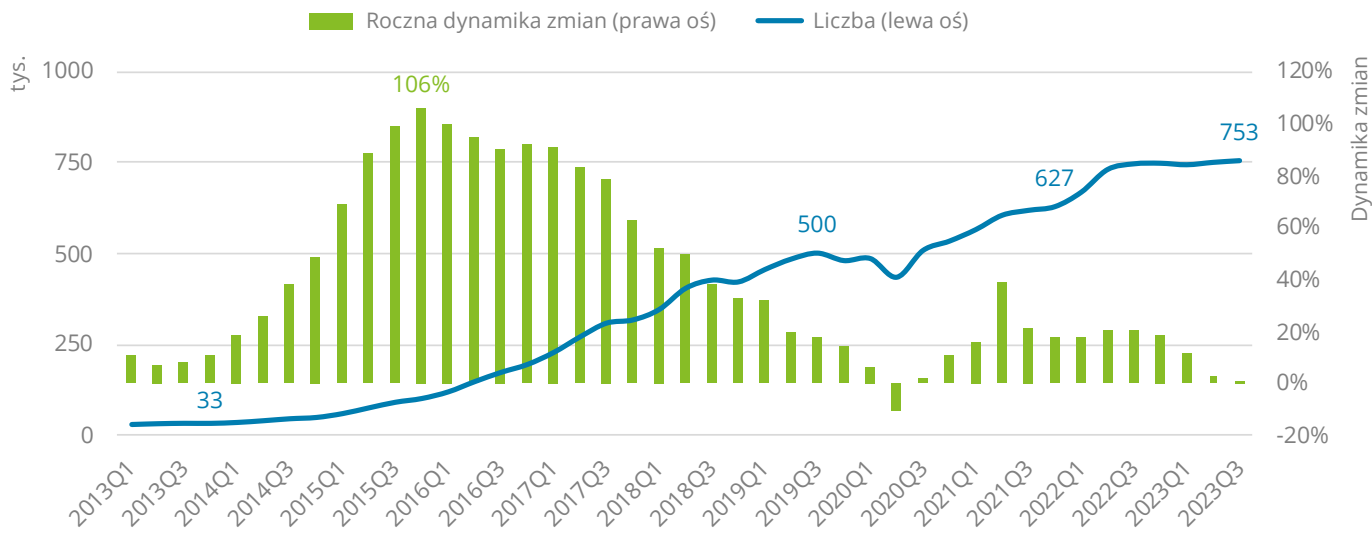
Chociaż przed eskalacją wojny w Ukrainie w 2022 r. liczba Ukraińców w Polsce była wysoka i stale rosła, trudno podać dokładne dane.

Zwiększony napływ migrantów do Polski rozpoczął się po wybuchu konfliktu zbrojnego we wschodniej Ukrainie w 2014 r. Gdy ukraińska gospodarka ucierpiała, a jej waluta straciła na wartości, wielu Ukraińców przyjechało do Polski w poszukiwaniu pracy. Większość stanowiły przyjazdy krótkoterminowe, co było możliwe dzięki ustawie z 2011 r., zezwalająca Ukraińcom i pięciu innym narodowościom na pracę w Polsce przez 6 miesięcy w ciągu roku bez zezwolenia tylko na pracę, na podstawie samego oświadczenia pracodawcy. Była to migracja cyrkulacyjna, w ramach której pracownicy po pół roku wracali na Ukrainę. W efekcie większość z nich przebywała w Polsce krócej niż dwanaście miesięcy, a zatem nie była uwzględniana w szacunkach populacji rezydentów ani populacji krajowej. Ekonomiści z Narodowego Banku Polskiego szacują, że w latach 2014-2018 do Polski przybyło od jednego do dwóch milionów ukraińskich pracowników (Strzelecki, Growiec i Wyszyński, 2022).

Twarde dane na temat liczby ukraińskich pracowników w Polsce przed 2022 r. są ograniczone i mogą być zaniżone. Jedynie liczba ukraińskich pracowników z ubezpieczeniem społecznym stanowi konkretny, mierzalny wskaźnik, jednak zaniża on realną migrację zarobkową, ze względu na szarą strefę i niektóre rodzaje legalnej pracy, często podejmowane przez pracowników tymczasowych, a nie wymagające tego ubezpieczenia. Liczba pracowników z ukraińskim obywatelstwem i ubezpieczeniem społecznym wzrosła z zaledwie 33 tysięcy na koniec 2013 roku do 500 tysięcy 30 września 2019 roku i 627 tysięcy na koniec 2021 roku. Część tego wzrostu odzwierciedla przechodzenie Ukraińców do bardziej stabilnych form zatrudnienia i uzyskiwanie zezwoleń na pracę. Roczny wskaźnik liczby rejestracji osiągnął najwyższy poziom 106% pod koniec 2015 r. i nawet przy niedawnym napływie uchodźców nie osiągnął tak wysokiego tempa.

Najnowsze dane z 30 września 2023 r. mówią o 753 tys. pracowników z ukraińskim obywatelstwem zgłoszonych do ubezpieczenia społecznego, w tym 225 tys. uchodźców.

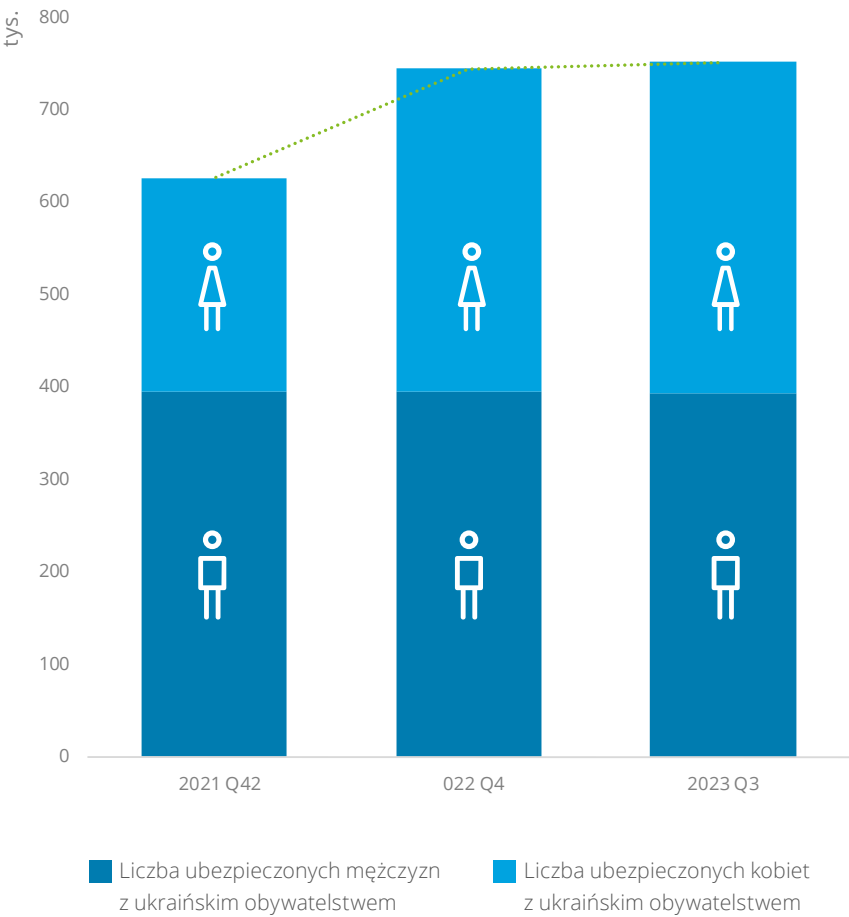
Wykres 1. Pracownicy z ukraińskim obywatelstwem ubezpieczeni w ZUS

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS.

Struktura ludności ukraińskiej w Polsce zmieniła się radykalnie po 24 lutego 2022 roku. Do 2021 r. Ukraińcy w Polsce to głównie mężczyźni (blisko dwie trzecie) poszukujący pracy, często opuszczający swoje rodziny w Ukrainie. Po wybuchu wojny na pełną skalę w Ukrainie w 2022 r. do Polski zaczęli przybywać uchodźcy. Były to głównie kobiety i dzieci. Jest to zgodne ze zmianą charakteru przepływów migracyjnych, z migrantów na osoby przymusowo przemieszczone.

Wykres 2. Liczba ukraińskich mężczyzn i kobiet zgłoszonych w Polsce do ubezpieczenia społecznego.

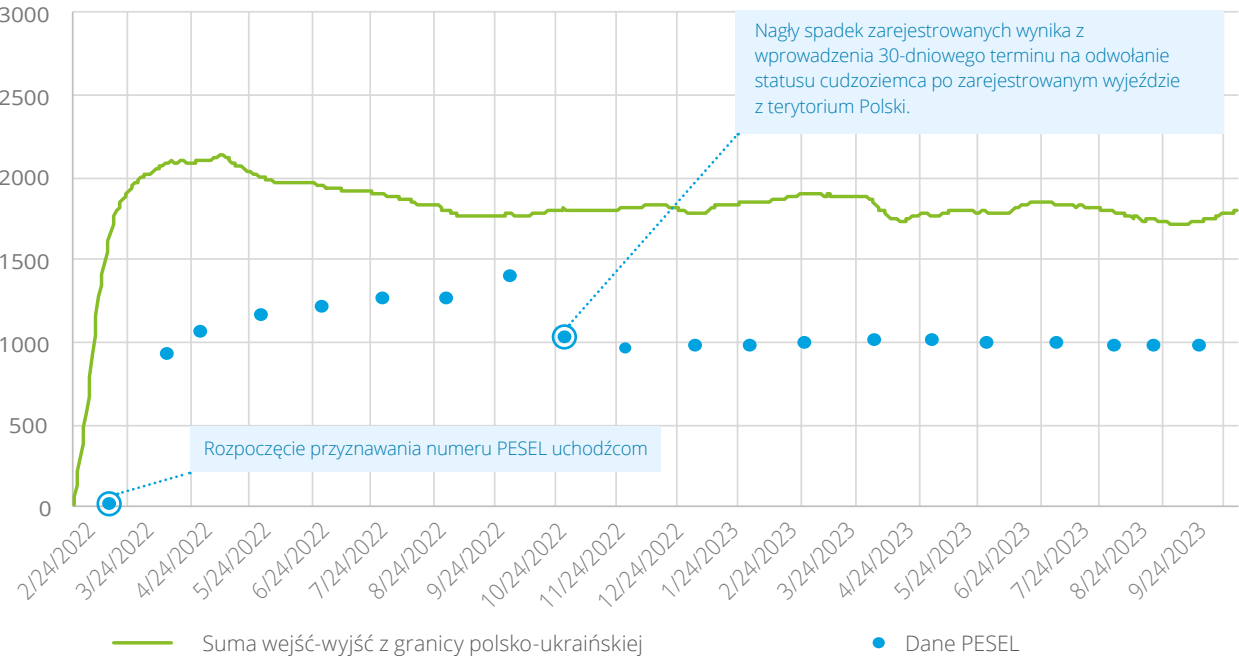
■ Liczba ubezpieczonych mężczyzn z ukraińskim obywatelstwem
■ Liczba ubezpieczonych kobiet z ukraińskim obywatelstwem

Źródło: Opracowanie Deloitte na podstawie danych ZUS. Kwartał 3 2023 przedstawia najbardziej aktualne dane w momencie przygotowywania raportu.

Napływ uchodźców do Polski po rosyjskiej inwazji na Ukrainę był ogromny - do końca września 2023 na przejściach granicznych z Ukrainą dononano niemal 16 milionów odpraw oraz łącznie 1,7 miliona rejestracji PESEL. Należy zauważyć, że tak gwałtowny ruch ludności na podobną skalę nie był obserwowany w Europie od czasów II wojny

światowej. Jednak nie wszyscy pozostali w Polsce. Duża część uchodźców przeniosła się do innych krajów europejskich lub wróciła później do Ukrainy. W październiku 2023 r. było niespełna milion aktywnych numerów PESEL UKR, podczas gdy bilans ruchu granicznego między Polską a Ukrainą wyniósł 2,5 miliona odpraw.

Wykres 3. Bilans ruchu granicznego pomiędzy Polską a Ukrainą oraz dane o zarejestrowanych/aktywnych numerach PESEL UKR

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych PESEL i Polskiej Służby Granicznej PESEL.

Polskę zamieszkuje znacząca liczba Ukraińców, w tym migranci i uchodźcy.

Narodowy Spis Powszechny z 2021 r. sugeruje, że rok przed eskalacją wojny w Ukrainie w 2022 r. w Polsce tymczasowo przebywało ponad milion osób z ukraińskim obywatelstwem. Część Ukraińców mieszkających w Polsce przed 24 lutego 2022 r., zdecydowała się wrócić do Ukrainy, aby wstąpić do wojska lub wesprzeć swoje rodziny.

Z danych Straży Granicznej wynika, że do końca września z Ukrainy do Polski przedostało się blisko 16 mln osób, a w przeciwnym kierunku 14,2 mln. Można przypuszczać, że choć znaczna część z tych 1,8 mln osób pozostała w Polsce, to wiele z nich mogło udać się dalej na zachód.

Ukraińcy, którzy przybyli do Polski 24 lutego lub później w celu uzyskania tymczasowej ochrony, mogą ubiegać się o numer identyfikacyjny PESEL UKR. Baza danych w październiku 2023 r. odnotowała blisko 957 tys. osób posiadających aktywny numer PESEL UKR.

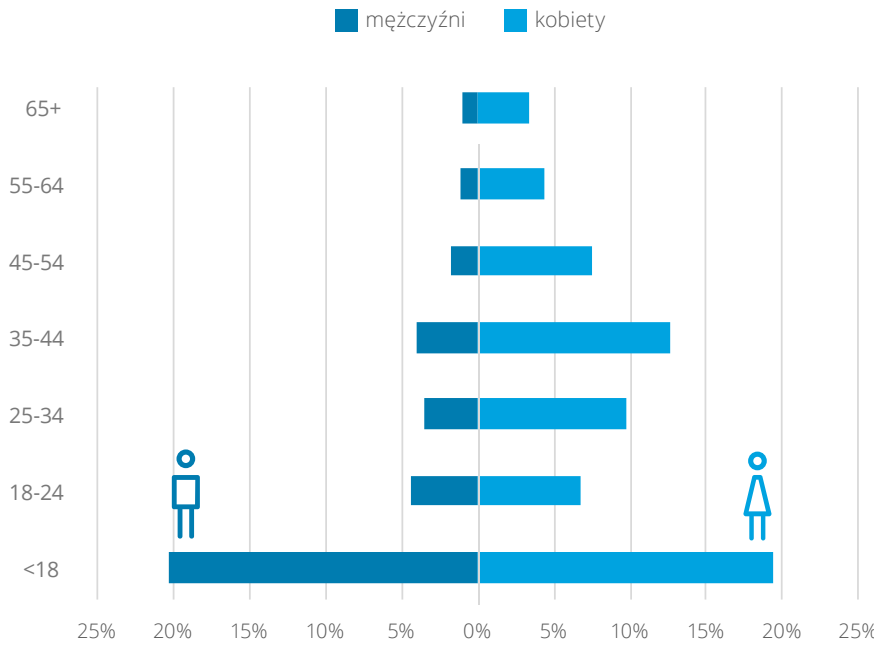
Większość uchodźców z Ukrainy mieszkających obecnie w Polsce to kobiety i dzieci, a ponad połowa to osoby w wieku produkcyjnym. Najlepszą bazą danych jeśli chodzi o uchodźców z Ukrainy jest rejestr aktywnych numerów PESEL. Według stanu na dzień 10 października 2023 r., 63,7% posiadaczy PESEL UKR to kobiety, a 36,3% to mężczyźni. Baza danych obejmuje również wiek ukraińskich posiadaczy PESEL, który wskazuje, że ponad połowa (56%) jest w wieku produkcyjnym (18-64 lata), co stanowi ponad 536 tysięcy osób. Kobiety w wieku poniżej 18. roku życia stanowią 19% populacji, kobiety w wieku 18-64 lat stanowią około 41% populacji, podczas gdy osoby w wieku 65 lat i starsze stanowią około 3% całkowitej populacji. Przybywający mężczyźni są w większości młodzi, osoby poniżej 18. roku życia stanowią około 20% wszystkich uchodźców, mężczyźni w wieku 18-64 lat - 15% populacji, a odsetek mężczyzn powyżej 64 lat wynosi zaledwie 1%.

Wielu uchodźców, którzy osiedlili się w Polsce, pozostaje w gospodarstwach domowych o specjalnych potrzebach. Według badania MSNA Poland 2023 z października 2023 r., w niemal połowie gospodarstw domowych uchodźców znajdowała się osoba z chorobami przewlekłymi, a w prawie 10% - osoba z niepełnosprawnością (stopień 3 w oparciu o kryteria Grupy Waszyngtońskiej ds. Statystyki Niepełnosprawności - ang. Washington Group). W jednej trzeciej takich gospodarstw mieszkali samotni rodzice, a osoby starsze - w jednej piątej (10% takich gospodarstw tworzą wyłącznie osoby starsze).

Uwaga: pojęcie niepełnosprawności oznacza niepełnosprawność 3 stopnia zgodnie z kryteriami Grupy Waszyngtońskiej ds. Statystyki Niepełnosprawności (ang. Washington Group)

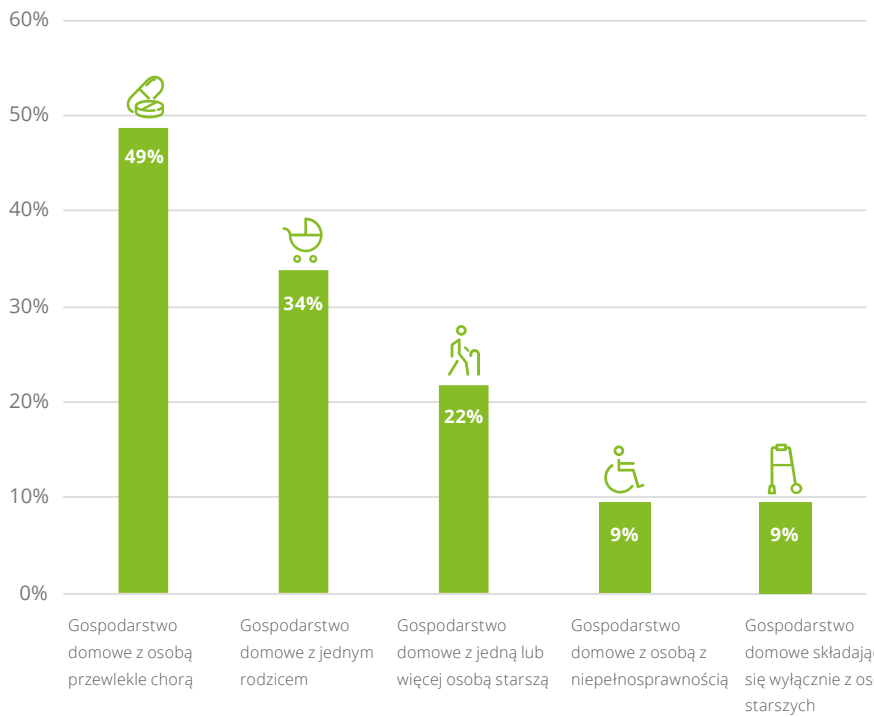

Wykres 4. Struktura płci i wieku uchodźców z aktywnymi numerami PESEL w październiku 2023

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie bazy PESEL (październik 2023).

Wykres 5. Skład gospodarstw domowych uchodźców w Polsce

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie badania UNHCR MSNA Poland 2023.

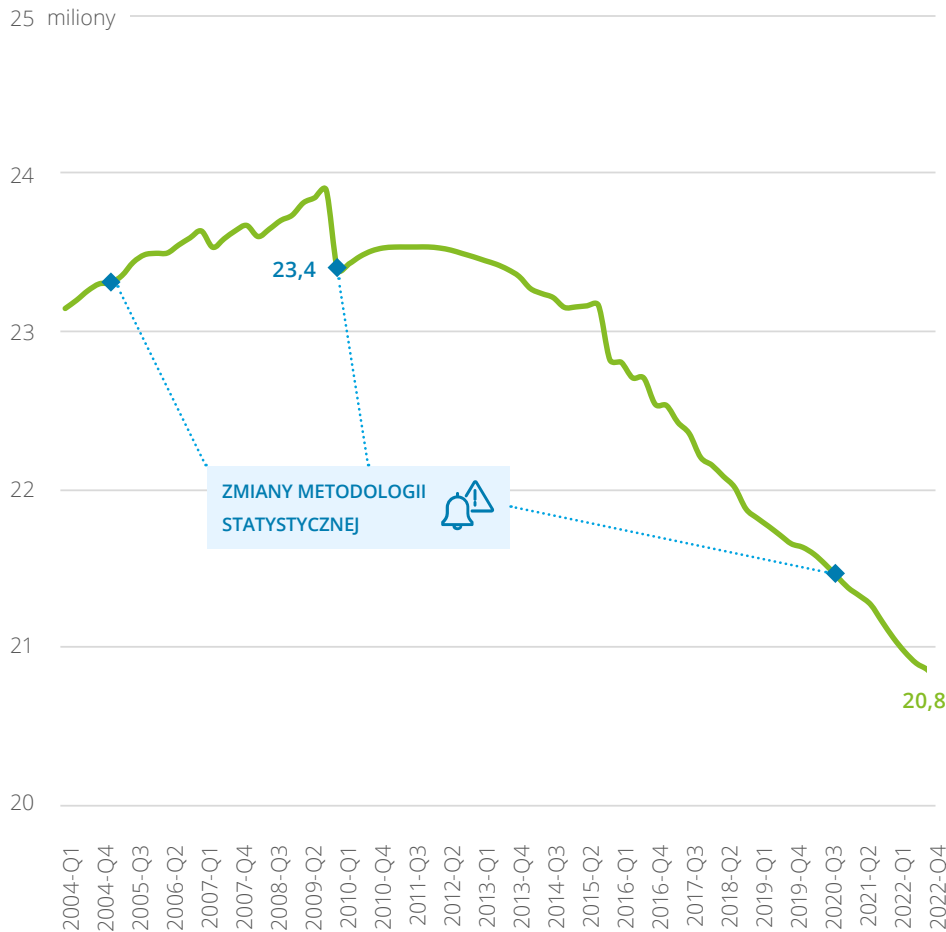
2.

Sytuacja uchodźców z Ukrainy na polskim rynku pracy

Uchodźcy z Ukrainy dobrze wpasowują się w potrzeby polskiego rynku pracy.

Ukraińcy trafili na rynek pracy, który potrzebuje więcej pracowników, gdyż polska populacja szybko się starzeje, a gospodarka rośnie. Wysoki poziom wykształcenia, bliskość kulturowa i wcześniejsze powiązania z Polską pomogły uchodźcom odnaleźć się na rynku pracy. Co więcej, Polska aktywnie wsparła ich integrację podejmując strategiczną decyzję o szybkim otwarciu rynku pracy.

Wykres 6. Populacja w wieku produkcyjnym z obywatelstwem polskim (20-64 lat)

Źródło: Dane Eurostat [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)

Liczba osób w wieku produkcyjnym w Polsce maleje i tendencja ta ma się utrzymać. Chociaż duża fala migracji¹⁹ z Polski po przystąpieniu do UE w 2004 r. zniekształca dane dotyczące zmian w populacji, odsetek osób w wieku produkcyjnym zdecydowanie spada. Według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, które lepiej uwzględnia emigrację niż tradycyjna definicja populacji GUS, liczba obywateli Polski w wieku 20-64 lat osiągnęła szczyt na początku 2010 r. i wyniosła 23,5 mln osób. Od tego czasu liczba ta spadła o 2,6 miliona. Tendencja ta będzie się utrzymywać. Zgodnie z najnowszymi prognozami Eurostatu, bez migracji liczba ludności (licząc wszystkie narodowości) w wieku 20-64 lat do 2050 r. zmniejszyłaby się o 4,8 miliona²⁰.

Wykres 7. Stopa bezrobocia

Źródło: Ujednolicone dane, Eurostat, [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)

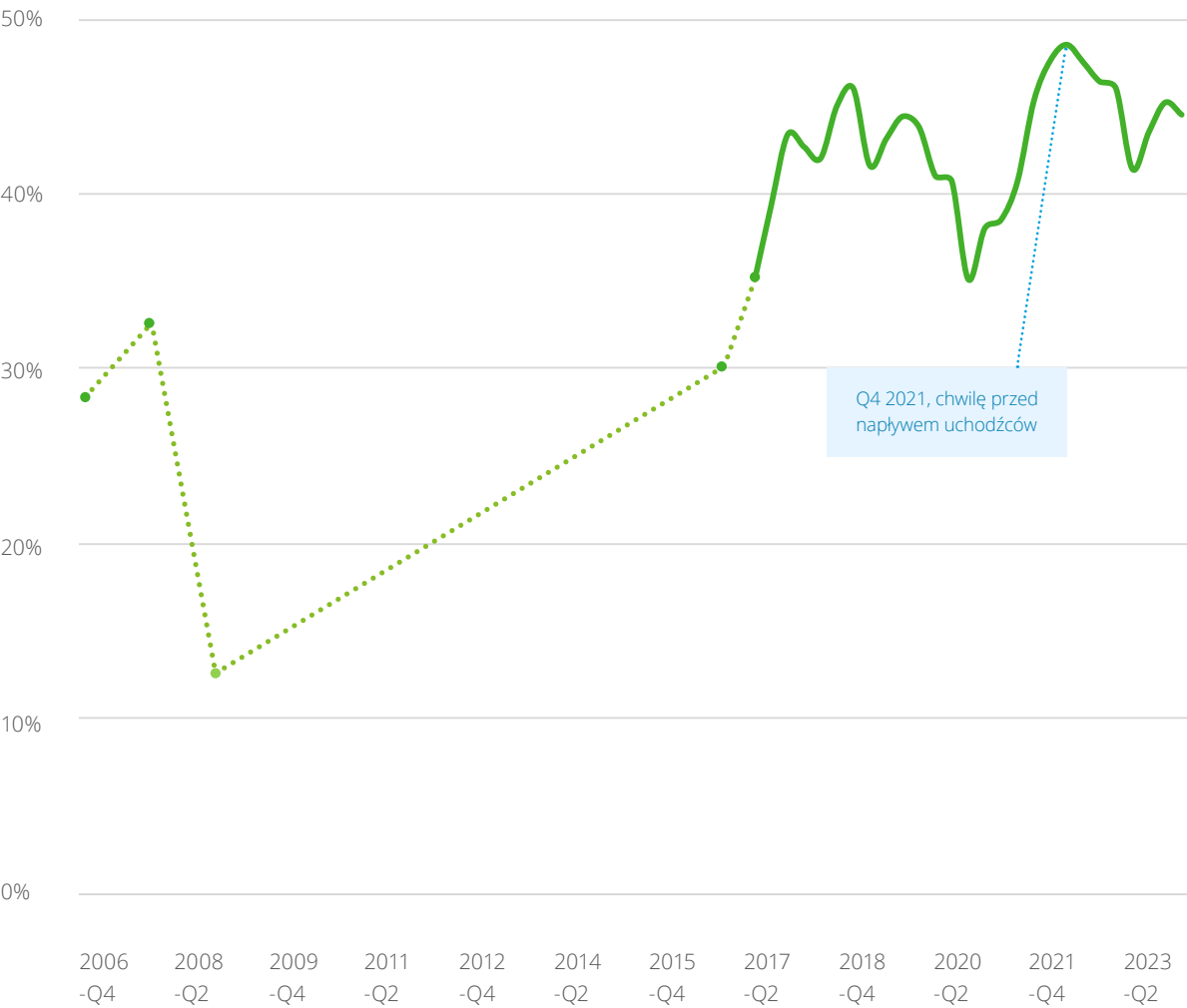
© UNHCR / Anna Liminowicz

19 Dane GUS, <https://stat.gov.pl/en/topics/population/international-migration/information-on-the-size-and-directions-of-emigration-for-temporary-stay-from-poland-between-2004-2020.8.14.html>
20 Dane Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/proj_23np_custom_8710248/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=97472dd3-3dd2-4aca-a51f-15c98be37466

Starzejące się społeczeństwo w połączeniu z rosnącą gospodarką powoduje niedobory siły roboczej. Pomimo malejącej liczby dostępnych pracowników, polska gospodarka stale rośnie, modernizując się i zbliżając do poziomu rozwoju starych państw członkowskich UE. Pomimo pandemii COVID-19, średni (w ciągu ostatniej dekady), realny wzrost PKB wyniósł 3,7%. W rezultacie, ze względu na stabilny popyt na pracę od 2019 r., stopa bezrobocia w Polsce nie przekroczyła 4%, oscylując w ostatnich latach wokół 3%. Według danych Eurostatu we wrześniu 2023 r. bezrobocie w Polsce wyniosło 2,8%, czyli tyle samo co na Malcie. W całej UE tylko Czechy osiągnęły niższy poziom: 2,7%.

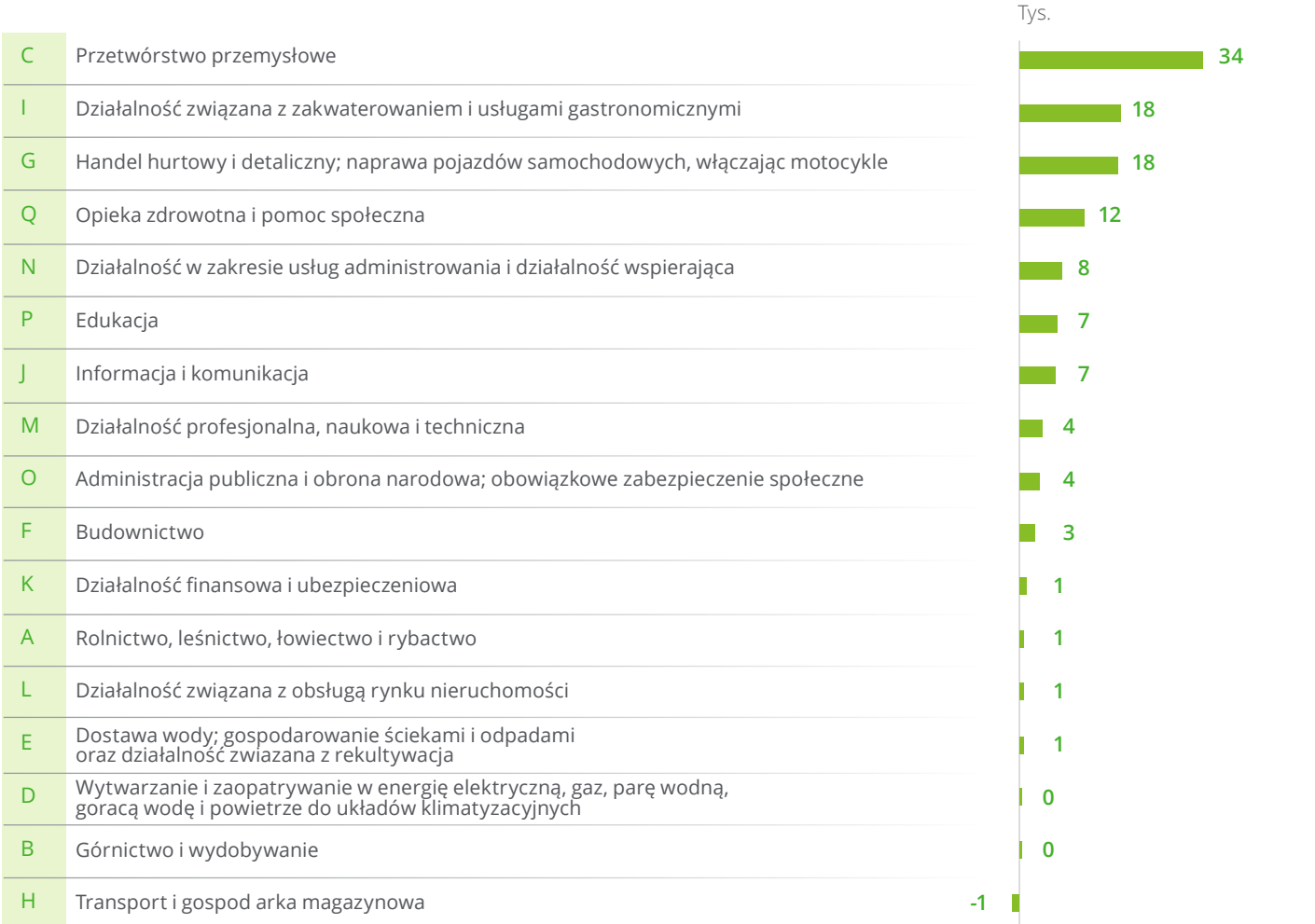
Przed napływem uchodźców liczba wakatów była rekordowo wysoka. Pod koniec 2021 r. odsetek firm zgłaszających wakaty w kwartalnym badaniu NBP wynosił 49% co było najwyższym poziomem w historii pomiaru. To tłumaczy względną łatwość włączenia uchodźców w rynek pracy. Po napływie uchodźców odsetek firm zgłaszających wolne miejsca pracy przestał rosnąć i nieznacznie spadł do 45% w trzecim kwartale 2023 roku. Częściowo wskazuje to na wejście wielu uchodźców na rynek pracy, a częściowo na cykliczne spowolnienie gospodarcze. Mimo to rynek pracy w Polsce pozostaje stosunkowo silny.

Wykres 8. Odsetek firm ogłaszających wakaty

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych przybliżonych z NBP <https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materialy-analityczne-nbp/szybki-monitoring/>

Wykres 9. Zmiana liczby pracowników z obywatelstwem ukraińskim zarejestrowanych w ZUS według sektorów NACE, między Q3 2023 a 2021

Uwaga: Dane nie obejmują rodzajów pracy, które nie wymagają ubezpieczenia społecznego ani szarej strefy.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS.

Liczba pracowników z ukraińskim obywatelstwem od rozpoczęcia wojny na pełną skalę w Ukrainie w 2022 r. wzrosła we wszystkich sektorach NACE²¹, poza transportem i gospodarką magazynową. Od 2021 r., tuż przed eskalacją wojny w Ukrainie w 2022 r., liczba pracowników z obywatelstwem ukraińskim i ubezpieczeniem społecznym wzrosła najbardziej w przetwórstwie przemysłowym (niemal 34 tys.),

zakwaterowaniu i gastronomii (ponad 18 tys.) oraz handlu hurtowym i detalicznym (ponad 18 tys.). Jedynym sektorem, który odnotował spadek był transport i magazynowanie (o nieco ponad 1 tys.). Niestety, dane publiczne nie podają, w jakim stopniu zmiana ta wynika z wchodzących do tych sektorów uchodźców z Ukrainy, a w jakim zmianą pracy przez ukraińskich migrantów.

21 Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (French Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne).

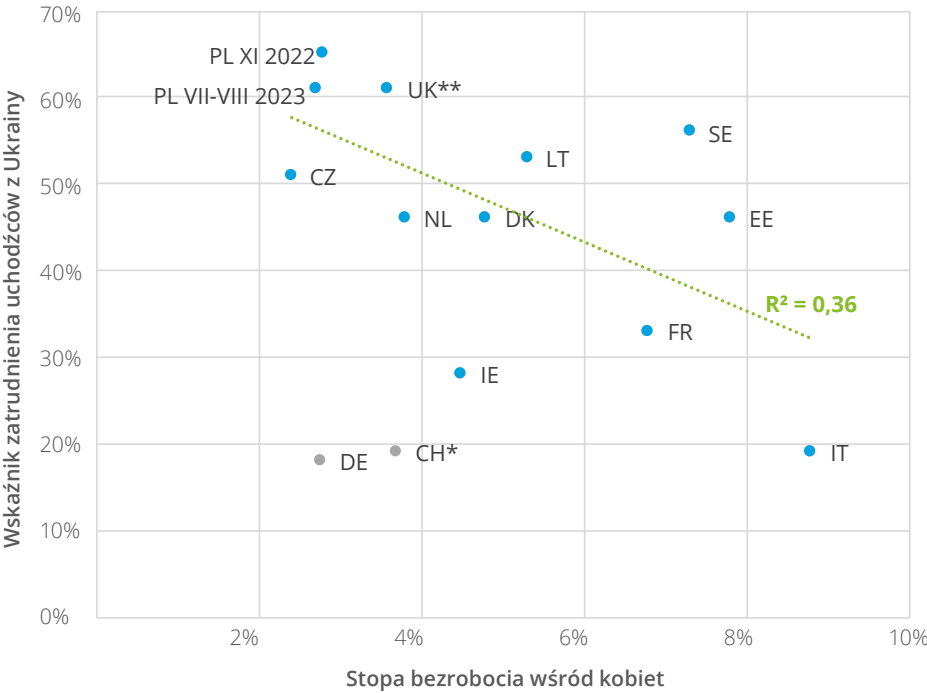
Dostęp do danych jest ograniczony, jednak na podstawie dostępnych informacji można stwierdzić, że uchodźcy znaleźli pracę w sektorach, w których rynek pracy był szczególnie napięty. Publicznie dostępne dane nie podają liczby rejestracji rodzimych pracowników w systemie ubezpieczeń społecznych w podziale na sektory NACE. Przy braku danych administracyjnych, do oszacowania udziału ukraińskich pracowników w poszczególnych sektorach konieczne jest wykorzystanie danych ankietowych GUS. Udział pracowników z ukraińskim obywatelstwem bardziej wzrósł w sektorach, które doświadczały najwyższego wzrostu płac i wynagrodzeń jeszcze przed napływem uchodźców. Ułatwiło im to wejście na rynek pracy. Ponadto uchodźcy szybko zakładali własne firmy lub decydowali się na samozatrudnienie. Sektor zakwaterowania i gastronomii doświadczył szczególnie dużego wzrostu płac i wynagrodzeń w 2021 r., ponieważ ponownie otworzył się po pandemii COVID-19, a następnie odnotował znaczny wzrost zatrudnienia pracowników z Ukrainy. Transport był z kolei jedynym był jedynym sektorem, w którym udział i liczba pracowników z Ukrainy uległy zmniejszeniu.

Większość uchodźców mieszka w miastach. Miasta na ogół odnotowują niższą stopę bezrobocia i wyższą wydajność pracy, choć koszty utrzymania pozostają wyższe niż w obszarach wiejskich.

Zgodnie z danymi dot. posiadaczy aktywnego numeru PESEL, 30% numerów PESEL UKR zostało zarejestrowanych w 12 największych miastach kraju. Równolegle wyniki badania MSNA Poland 2023 sugerują, że te 12 największych miast zamieszkuje ponad 35% uchodźców. W krajach europejskich o relatywnie

lepszej sytuacji na rynku pracy, poziom zatrudnienia uchodźców jest wyższy. W krajach o niższym bezrobociu uchodźcy radzą sobie lepiej na rynku pracy. Kobiety stanowią większość uchodźców w wieku produkcyjnym, więc sytuacja kobiet na rynku pracy jest szczególnie ważna. Stopa bezrobocia wśród kobiet w danym kraju koreluje z poziomem zatrudnienia uchodźców z Ukrainy, dlatego różnice w badaniach przeprowadzonych w 11 państwach członkowskich UE sięgają 36%²².

Wykres 10. Bezrobocie wśród kobiet, a wskaźnik zatrudnienia uchodźców z Ukrainy w Europie

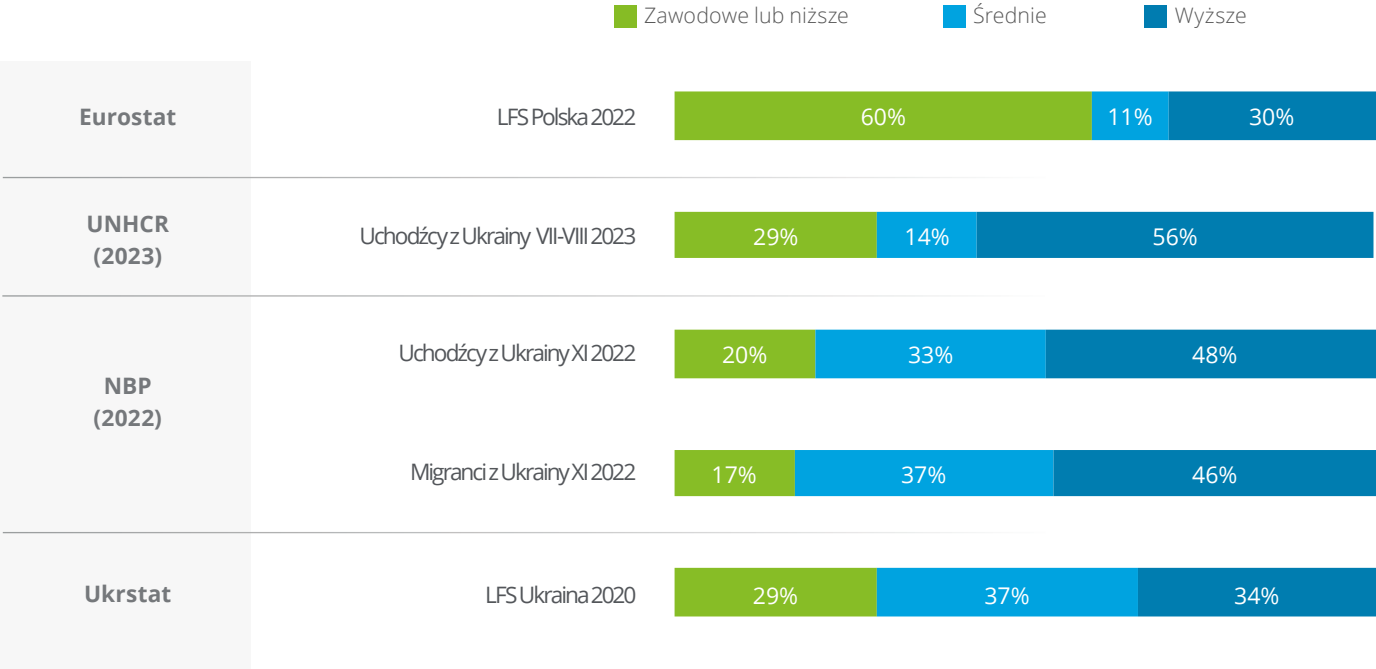

Uwaga: Linia trendu nie zawiera Niemiec i Szwajcarii (zaznaczonych szarym kolorem). Miesięczne stopy bezrobocia kobiet (bez korekty sezonowej) są podane dla miesiąca, w którym przeprowadzono badanie zatrudnienia uchodźców z Ukrainy. Badania zatrudnienia uchodźców nie zostały przeprowadzone według identycznej metodologii i mogą zawierać rozbieżności.
* Dane dla Szwajcarii obejmują czerwiec 2023 zamiast lipca ze względu na ograniczenia danych w Eurostatie.
** Dane dla UK z ONS.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie OECD (2023) i ankiety Deloitte wskaźnika zatrudnienia uchodźców z Ukrainy (szczegóły w sekcji 2.5), Eurostat, oraz ONS.

22 Po wykluczeniu Niemiec i Szwajcarii jako wartości odstających.

Wykres 11. Wykształcenie Polaków i Ukraińców.

Uwaga: (1) LFS – Badanie Siły Roboczej (Labour Force Survey) jest przeprowadzane przy użyciu wspólnej metodologii we wszystkich krajach UE, 4 krajach kandydujących i 3 krajach Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA). Ukraiński odpowiednik różni się nieco podziałem na pełne, podstawowe i niepełne wykształcenie wyższe; niepełne wykształcenie wyższe jest traktowane jako wykształcenie średnie, aby określić najwyższy osiągnięty poziom wykształcenia zgodnie z metodologią UE. (2) Ukraińskie BAEL 2020 i polskie BAEL 2022 obejmują grupę wiekową 15-64 lata, NBP (2022) obejmuje osoby w wieku 18+, a UNHCR (2023) osoby w wieku 15+.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych Eurostat, https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/04/Sytuacja-zyciowa-i-ekonomiczna-migrantow-z-Ukrainy-w-Polsce_raport-z-badania-2022-r.pdf, badania UNHCR przeprowadzonego od 13.07.2023 do 21.08.2023, oraz Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy (2021).

Wysoki poziom wykształcenia Ukraińców przybywających do Polski ułatwił im dostęp do rynku pracy. Odsetek osób z wyższym wykształceniem wśród uchodźców i migrantów z Ukrainy według badań NBP i UNHCR jest znacznie wyższy niż w polskiej populacji, a nawet wyższy niż w Ukrainie, zgodnie z Badaniem Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w Polsce i jego odpowiednikiem w Ukrainie. Według badania NBP z 2022 r. odsetek uchodźców z wyższym wykształceniem wynosił 48%,

podczas gdy w badaniu MSNA Poland 2023 oszacowano go na około 56%²³. Oznacza to, że Ukraińcy z wyższym wykształceniem byli bardziej skłonni przenieść się do Polski lub opuścić Ukrainę w ogóle, jeśli dysponowali środkami niezbędnymi do osiągnięcia tego celu. Według badania MSNA Poland 2023, uchodźcy z tytułem licencjata lub wyższym mieli średnio o ponad 30% wyższy wskaźnik zatrudnienia niż ich rówieśnicy bez dyplomu.

23 Ze względu na możliwe różnice w metodologii, dane z ankiet nie powinny być bezpośrednio porównywane.

Potencjał uchodźców z Ukrainy na polskim rynku pracy nie jest jeszcze w pełni wykorzystany. W maju 2022 r. 46% przybyłych uchodźców deklarowało brak znajomości języka polskiego (NBP, 2023). Z biegiem czasu ten odsetek się zmniejszył - dane z listopada 2022 mówią o 21%. Nadal więc spora grupa uchodźców nie zna lokalnego języka²⁴, co naraża ją na ryzyko zatrudnienia poniżej poziomu ich wykształcenia. Prawie 40% uchodźców z Ukrainy ubezpieczonych w ZUS na dzień 30 czerwca 2023 r. było zatrudnionych

przy pracach prostych²⁵, podczas gdy dla wszystkich osób zatrudnionych w II kwartale 2023 r. odsetek ten wyniósł zaledwie 5%. Ponadto według raportu Deloitte Ukraine Refugee Pulse 50% respondentów wskazuje na bariery językowe jako przeszkodę w dostępie do usług w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb (Deloitte, 2023). Tymczasem w badaniu MSNA Poland 2023, 34% respondentów zapytanych o napotykane bariery w dostępie do rynku pracy wskazało na brak znajomości języka.

Płynna integracja uchodźców na rynku pracy do tej pory była możliwa dzięki natychmiastowemu otwarciu rynków pracy przez kraje przyjmujące. W odpowiedzi na eskalację wojny w Ukrainie w 2022 r. i napływ uchodźców do UE, podjęto szybkie działania zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym.

Uchodźcy z Ukrainy w Unii Europejskiej są objęci dyrektywą w sprawie tymczasowej ochrony (TPD), która weszła w życie 4 marca 2022 r. (Rada Europejska, 2022).

Decyzja Rady Europejskiej wdrażająca dyrektywę ma na celu wsparcie państw członkowskich UE w przyznawaniu statusu i dokumentacji w trybie przyspieszonym w przypadku masowego napływu uchodźców z Ukrainy oraz zapewnieniu im spójnych praw w całej UE. Dokument dotyczy prawa pobytu oraz dostępu do zakwaterowania, rynku pracy, opieki społecznej, pomocy medycznej, a także edukacji i – w razie potrzeby - opieki dla dzieci i młodzieży. Ponadto obywatele Ukrainy, którzy zostaną przyjęci na terytorium UE, mogą swobodnie przemieszczać się w jej granicach przez 90 dni i wybrać dowolny kraj UE, w którym będą korzystać z ochrony tymczasowej. Dyrektywa została początkowo wprowadzona na okres jednego roku - do 4 marca 2023 r., jednak we wrześniu 2023 r. została przedłużona po raz drugi i pozostanie aktywna do 4 marca 2025 r.

12 marca 2022 r. polski rząd przyjął ustawę²⁶ o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (zwaną również "ustawą specjalną"), która zapewnia legalny pobyt, dostęp do zatrudnienia, opieki zdrowotnej, edukacji oraz innych świadczeń socjalnych na równi z obywatelami polskimi, o ile spełnione są odpowiednie warunki. Obywatele państw trzecich przebywający wcześniej w Ukrainie nie są jednak objęci ustawą specjalną, lecz ustawą o udzielaniu ochrony cudzoziemcom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 r., która reguluje kwestie dotyczące udzielania ochrony czasowej w Polsce. Władze umożliwiły osobom uciekającym z Ukrainy dostęp do podstawowych systemów administracyjnych, takich jak PESEL i "Profil Zaufany", oraz zalegalizowały ich pobyt na okres 18 miesięcy. Rządowe rozwiązania pozwalają uchodźcom na podjęcie pracy, prowadzenie działalności gospodarczej czy zarejestrowanie się jako bezrobotni lub poszukujący pracy. Ponadto, ze względu na konstytucyjną gwarancję dostępu do edukacji dla wszystkich, dzieci uchodźców uzyskały dostęp do szkół i przedszkoli.

Zapewniając dostęp do rynku pracy uchodźcom z Ukrainy, Polska i inne państwa członkowskie UE dały im możliwość szybkiego usamodzielnienia się i uniknięcia zależności od pomocy humanitarnej.

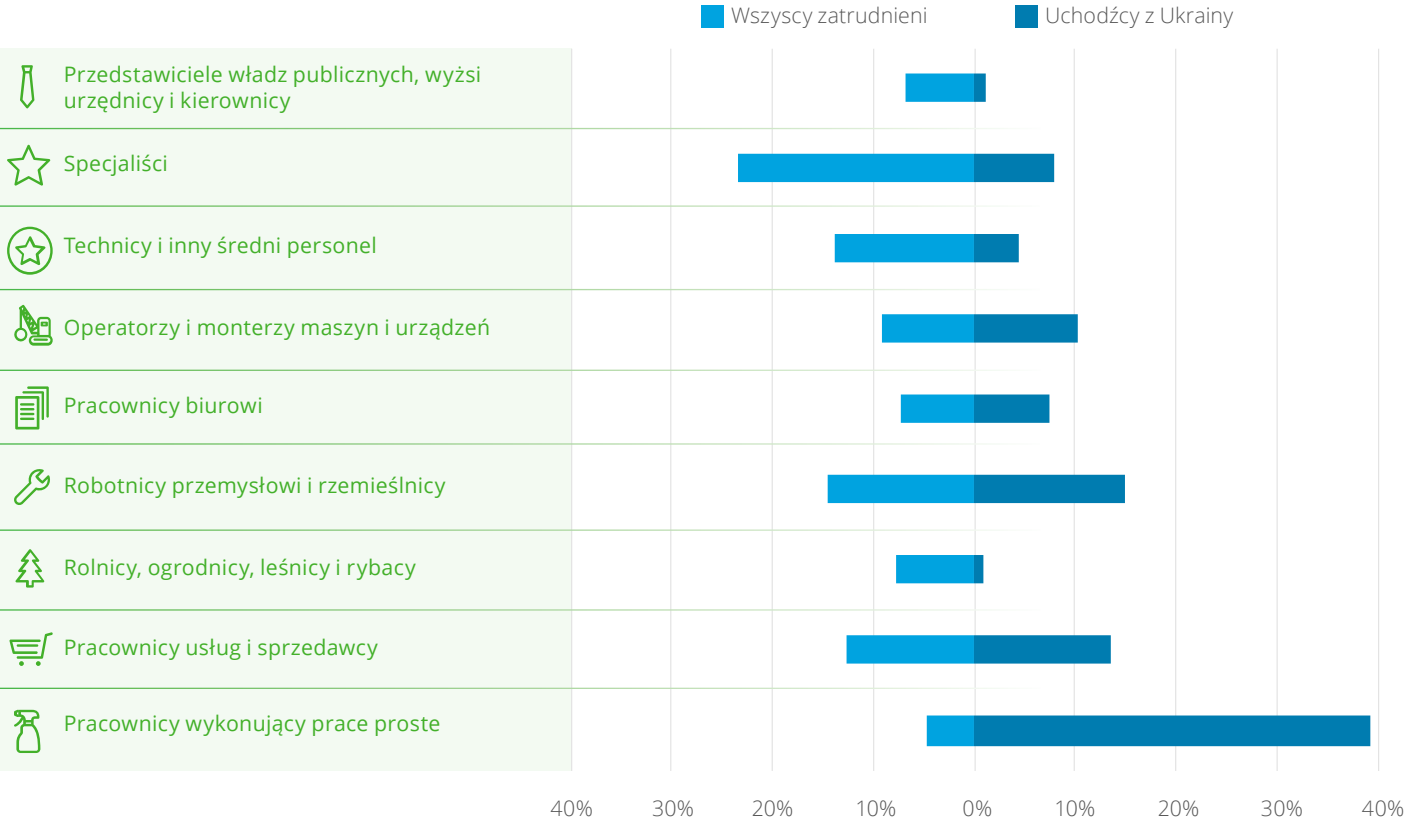
W wielu krajach, uchodźcy są tymczasowo wykluczeni z rynku pracy. Spowalnia to niestety ich integrację na rynku pracy i akumulację kapitału ludzkiego, generując koszty zarówno dla uchodźców, jak i gospodarek krajów przyjmujących. Taka polityka została przeanalizowana w ostatnich badaniach przeprowadzonych przez Ahrens et al. (2023), Fasani et al. (2021) oraz Marbach et al. (2018).

Ahrens, Beerli, Hangartner, Kurer i Siegenthaler (2023) przeanalizowali wpływ: tymczasowych zakazów zatrudnienia, ograniczeń dla niektórych sektorów i regionów, a także priorytetowego traktowania mieszkańców na rynek pracy uchodźców. Badanie przeprowadzono w 26 szwajcarskich kantonach i wysnuto wniosek o negatywnym wpływie tych czynników na zatrudnienie i zarobki. Przy medianie czasu trwania wynoszącej 3 miesiące, sam zakaz pracy obniżył zatrudnienie uchodźców o 2,4 p.p. w pierwszym roku, przy czym efekt ten zmniejszył się o połowę po 2-4 latach. Ponadto zakaz pracy trwający dłużej niż 3 miesiące obniżał płace przez pierwsze 4-6 lat po przybyciu.

Praca Fasani, Frattini i Minale (2021) bada wpływ tymczasowego zakazu zatrudnienia na sytuację uchodźców na rynku pracy w latach 1985-2012 w 19 krajach europejskich. Autorzy stwierdzają, że uchodźcy dotknięci tymczasowym zakazem pracy doświadczyli trwałych negatywnych skutków. Nawet 8 lat po imigracji byli oni mniej skłonni do podjęcia pracy (o 8,9 p.p. niższe prawdopodobieństwo zatrudnienia w porównaniu z sytuacją, gdyby takiego zakazu nie było) i bardziej skłonni do pozostania poza rynkiem pracy (odpowiednio o 9,2 p.p. niższa aktywność zawodowa). Oczywiście taka polityka jest jeszcze bardziej szkodliwa w perspektywie krótkoterminowej. Podczas kryzysu uchodźczego w 2015 r. 26 z 30 krajów europejskich nałożyło taki zakaz pracy na ponad 1 milion uchodźców. Spowodowało to szacunkową utratę PKB w wysokości 38 mld EUR w ciągu 8 lat, co odpowiada około 4 100 EUR na uchodźcę objętego zakazem rocznie.

Marbach, Hainmueller i Hangartner (2018) opisują naturalny eksperyment, w którym orzeczenie sądu w Niemczech w 2000 r. skłoniło rząd do zmiany zakazu zatrudnienia dla osób ubiegających się o azyl z bezterminowego na 12-miesięczny. Autorzy skupiają się na grupach uchodźców z Jugosławii z 1999 i 2000 r., pokazując, że grupa z 1999 r., która miała średnio 7 miesięcy dodatkowego czasu oczekiwania, odnotowała znacznie niższy wskaźnik zatrudnienia w porównaniu z grupą z 2000 roku. Do 2005 r. wskaźniki zatrudnienia wśród grupy z 1999 r. wynosiły zaledwie 29%, w porównaniu do 49% dla grupy 2000 r. Różnica w zatrudnieniu utrzymywała się do 10 lat. Autorzy obliczeń wstecznych szacują, że proste skrócenie zakazu zatrudnienia dla grupy 1999 o 7 miesięcy pozwoliłoby zaoszczędzić niemieckim podatnikom około 1000 euro na uchodźcę rocznie w latach 2001-2009.

Wykres 12. Struktura według grup zawodowych wszystkich osób zatrudnionych i uchodźców z Ukrainy.

Uwaga: "Wszyscy zatrudnieni" oznacza uśrednienie wszystkich pracujących w 2 kwartale 2023 r. z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności GUS, natomiast „Uchodźcy z Ukrainy” odnoszą się do uchodźców z Ukrainy ubezpieczonych w ZUS i zidentyfikowanych po numerze PESEL na dzień 30.06.2023 r. 193 tysiące uchodźców z Ukrainy zostało zakwalifikowanych do grupy osób aktywnych zawodowo składającej się z 218 tysięcy pracowników (rzeczywista populacja pracujących jest większa ze względu na szarą strefę i pracę tymczasową).

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych GUS oraz ZUS.

24 Ze względu na możliwe różnice w metodologii, dane z ankiet nie powinny być bezpośrednio porównywane

25 Prace proste obejmują: personel sprząający i pomocniczy; robotników w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie; robotników w górnictwie, budownictwie, produkcji i transporcie; asystentów przy przygotowywaniu posiłków; sprzedawców ulicznych i pokrewnych oraz pracowników usług; pracowników zajmujących się odpadami i pochodnymi od wymienionych.

26 Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

Rezygnując z jakiegokolwiek polityki rozproszenia uchodźców, Polska i inne państwa członkowskie UE mogły poprawić ich integrację na rynku pracy. W wielu krajach europejskich uchodźcy są rozpraszani geograficznie po przybyciu, aby rozłożyć koszty ich przyjęcia, zmniejszyć obciążenie rynku mieszkaniowego i usług publicznych oraz uniknąć tworzenia enklaw etnicznych. Skutki takiej polityki mogą być jednak szkodliwe dla integracji na rynku pracy i być sprzeczne z innymi jej celami. Rozproszenie powoduje, że przynajmniej część uchodźców trafia do regionów o słabym rynku pracy i niewielkiej liczbie wcześniej osiedlonych tam współobywateli, którzy mogliby podzielić się ważnymi informacjami o możliwościach zatrudnienia. Fasani, Frattini i Minale (2022) przeprowadzili pierwsze międzynarodowe badanie polityki rozpraszania uchodźców. Ich próba BAEL obejmuje uchodźców, którzy doświadczyli polityki rozproszenia w Finlandii, Niemczech, Irlandii, Holandii, Norwegii, Szwecji, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii (brak danych dla Danii). Okazuje się, że uchodźcy spoza UE-15 w wieku 25-64 lat, którzy przybyli, gdy obowiązywała polityka rozpraszania, wykazują o 4,5 punktu procentowego niższe wskaźniki zatrudnienia niż osoby, które nie podlegały takiej polityce. Wynik może być niedoszacowany, ponieważ w przypadku uchodźców, którzy przybyli 10 lub mniej lat przed badaniem, efekt wynosi 17,5 punktu procentowego, staje się nieistotny statystycznie. W przypadku sześciu krajów, dla których dostępne są dane dotyczące miejsca zamieszkania, nierozproszeni uchodźcy wykazują wyraźnie silniejsze skoncentrowanie w mocniejszych gospodarczo regionach (mierzone w PKB per capita).

Badania ekonomiczne dotyczące polityki rozpraszania i integracji na rynku pracy koncentrują się na sile lokalnych rynków pracy i wielkości lokalnych sieci etnicznych. Podczas gdy niektórzy eksperci uważają, że tylko siła lokalnych rynków pracy jest istotna, a nie sieci etniczne (Foged, Hasager i Peri, 2022), lub otrzymali niespójne wyniki dla sieci etnicznych (Müller, Pannatier i Viarengo, 2022), inni znajdują efekty tylko dla sieci etnicznych (Damm, 2014).

Migranci rozproszeni na słabszych rynkach pracy doświadczają gorszych efektów integracji w kolejnych latach i vice versa. Efekty te mogą dotyczyć zatrudnienia, zarobków lub gromadzenia kapitału ludzkiego i zostały zaobserwowane w Danii (Foged, Hasager i Peri, 2022; Azlor, Damm i Schiltz-Nielsen, 2020), Niemczech (Aksoy, Giray, Poutvaara i Schikora, 2020), Norwegii (Godøy, 2017), Szwecji (Åslund, Östh i Zenou, 2010; Åslund i Rooth, 2007) i Szwajcarii (Müller, Pannatier i Viarengo, 2022), a także we wcześniej opisanym badaniu przekrojowym. Może to wynikać z indywidualnych doświadczeń związanych ze słabymi początkowymi perspektywami lub z utrzymującej się słabej kondycji lokalnego rynku pracy w połączeniu z niedoskonałą mobilnością geograficzną. Efekty te są trudne do rozdzielenia: Åslund i Rooth (2007) znajdują pewne przesłanki wskazujące, że zachodzą oba zjawiska, natomiast Godøy (2017) znajduje dowody jedynie na utrzymującą się słabość lokalnych rynków pracy.

Migranci i uchodźcy pozostający z dala od enklaw etnicznych osiągają słabsze wyniki w zakresie integracji na rynku pracy i odwrotnie.

Osoby tej samej narodowości mogą dostarczać uchodźcom ważnych informacji na temat możliwości zatrudnienia. W Niemczech Battisti, Peri i Romiti (2022) odkryli, że zarówno imigranci początkowo zlokalizowani w miejscach o większej liczbie współobywateli, uchodźcy jak i przesiedleni Niemcy mają większą szansę na zatrudnienie w ciągu pierwszych 3 lat. Jednak zauważono, że w tych grupach prawdopodobieństwo inwestowania w kapitał ludzki było niższe. Na podstawie danych szwajcarskich Martén, Hainmueller i Hangartner (2019) stwierdzili, że uchodźcy rozproszeni w miejscach o większej liczbie mieszkańców tej samej narodowości, mają większe szanse na znalezienie pracy, zwłaszcza w ciągu pierwszych 3 lat. Z kolei Damm (2014) bazując na duńskich danych wykazał, że wyższy poziom umiejętności mężczyzn niebędących zachodnimi imigrantami na danym obszarze zwiększa prawdopodobieństwo zatrudnienia mężczyzn-uchodźców, podczas gdy wyższe wskaźniki zatrudnienia ich współobywateli zwiększają ich zarobki. Również na podstawie duńskich danych Damm (2009) stwierdził, że większy rozmiar sieci etnicznej na danym obszarze zwiększa zarobki uchodźców. Na podstawie danych szwedzkich Edin, Fredriksson i Åslund (2003) ustalili, że uchodźcy rozproszeni na obszarach o większej liczbie współobywateli osiągają wyższe zarobki.

© UNHCR / Anna Liminowicz

Rozproszenie uchodźców na słabszych rynkach pracy może mieć również negatywne skutki społeczne. Albarosa i Elsner (2022) opisywali większą liczbę antyimigranckich incydentów podczas europejskiego kryzysu uchodźczego (2015/2016) na obszarach Niemiec o wysokiej stopie bezrobocia i udziale prawicowych wyborców. Damm i Dustmann (2014) wykazali, że mężczyźni-imigranci rozproszeni na obszarach Danii z większą liczbą skazanych przestępców, doświadczają wyższego prawdopodobieństwa skazania w przyszłości, ale nie są narażeni na wzrost ogólnego wskaźnika przestępczości w sąsiedztwie.

Szacowany wskaźnik zatrudnienia uchodźców z Ukrainy w Polsce wynosi ponad 60% i jest jednym z najwyższych w OECD²⁷. Choć trudno precyzyjnie określić wskaźnik zatrudnienia w różnych krajach ze względu na wątpliwości dotyczące liczby uchodźców i kwestie metodologiczne, według badań porównawczych Polska jest liderem w zakresie integracji uchodźców na rynku

NBP szacuje wskaźnik zatrudnienia uchodźców w Polsce na 65%²⁸, podczas gdy MSNA Poland 2023 podaje nieco niższą wartość 61%. Dla porównania, wskaźnik zatrudnienia wyniósł 61% w Wielkiej Brytanii, 56% w Szwecji, 53% na Litwie i 51% w Czechach. Szacunek dla Polski został oparty na danych ankietowych Narodowego Banku Polskiego z listopada 2022 roku. Ta stosunkowo wysoka wartość jest poparta badaniem UNHCR z 2 listopada 2023 roku, którego wyniki pokazują, że 72% uchodźców jest aktywnych zawodowo, przy czym 61% jest zatrudnionych, a 11% bezrobotnych. Najwięcej uchodźców jest zatrudnionych w produkcji - 14%; w zakwaterowaniu i usługach gastronomicznych - 12%, a handlu i naprawach - 6%. 89% respondentów badania stanowiły kobiety²⁹.

27 Opracowanie własne Deloitte, m.in. na podstawie agregacji z OECD International Migration Outlook 2023

28 Po zamknięciu naszego raportu NBP (2024) opublikował nowe dane, pokazujące niewielki spadek wskaźnika zatrudnienia ukraińskich uchodźców do 62%, co nie zmienia naszych ogólnych wniosków.

29 UNHCR Multi Sectorial Needs Assessment October 2023

Tabela 1. Stopa zatrudnienia uchodźców z Ukrainy w Europie.

	Wskaźnik zatrudnienia	Główne sektory zatrudnienia	Data	Źródło
Polska	65%	N/A	Lis-22	Narodowy Bank Polski
Polska	61%	Przetwórstwo przemysłowe, działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi,	Sie-23	UNHCR
Wielka Brytania	61%	Handel i naprawy	Mar-23	ONS
Szwecja	56%	Hotelarstwo i gastronomia; inne sektory; sektor technologii informacyjnej i komunikacji	Maj-23	IOM
Litwa	53%	Usługi; budownictwo; ICT	Cze-23	Litewski Urząd Pracy
Czechy	51%	Prace proste (w tym sprząatanie); usługi i sprzedaż	Gru-22	PAQ Research
Dania	46%	Niewykwalifikowani/fizyczni pracownicy	Kwi-23	Integration barometer
Holandia	46%	Sprząatanie; catering; magazynowanie	Lis-22	Statistics Netherlands
Estonia	46%	Sektor usług biznesowych (w tym agencje zatrudnienia); handel, transport oraz usługi związane z zakwaterowaniem i wyżywieniem.	Cze-23	Statistics Estonia
Francja	33%	Przetwórstwo przemysłowe; działalność w zakresie usług administrowania oraz działalność wspierająca; handel hurtowy i detaliczny.	Kwi-23	Ministry of Labour
Irlandia	28%	N/A	Cze-23	Central Statistics Office
Włochy	19%	Sprzedaż hurtowa, transport i zakwaterowanie	Gru-22	UNHCR
Szwajcaria	19%	Usługi dla gospodarstw domowych, budownictwo, gastronomia	Cze-23	SEM
Niemcy	18%	Inne sektory; hotelarstwo/gastronomia; planowanie/konsulting/IT	Mar-23	DIW Berlin

Źródło: Opracowanie Deloitte na podstawie danych zagregowanych w OECD International Migration Outlook 2023. Metody obliczania wskaźników zatrudnienia różnią się w zależności od kraju, a wyniki dla Polski, Wielkiej Brytanii, Czech i Włoch opierają się na badaniach ankietowych. Ponadto różne urzędy statystyczne i organizacje mogą stosować różne definicje zatrudnienia i wieku produkcyjnego.

Aktualne dane DIW Berlin pokazują, że zatrudnienie uchodźców z Ukrainy w Niemczech jest znacznie niższe, choć wielu z nich poszukuje pracy. W cotygodniowym raporcie z 12 lipca 2023 r. Niemiecki Instytut Badań Gospodarczych (DIW Berlin) poinformował, że zgodnie z badaniem przeprowadzonym w pierwszym kwartale 2023 r. podał, że jedynie 18% uchodźców w wieku produkcyjnym było zatrudnionych (Kollman, 2023). Jednak wśród osób niepracujących aż 93% deklaruje chęć podjęcia pracy, z czego 71% jak najszybciej lub w ciągu roku. Co ważne, wielu uchodźców uczęszcza obecnie na kursy językowe w Niemczech - 65% na początku 2023 r., przy czym 10% już ukończyło kurs. Aż 87% uchodźców wzięło również udział w oferowanych kursach integracyjnych. Według raportu, od czasu eskalacji wojny do Niemiec trafiło około miliona osób, podczas gdy dane Eurostatu dotyczące beneficjentów tymczasowej ochrony pokazują, że w Niemczech jest około 1,17 miliona Ukraińców objętych tym statusem³⁰.

Przedsiębiorcy stanowią znaczący odsetek pracujących uchodźców. Wysoki wskaźnik zatrudnienia uchodźców w Polsce obejmuje nie tylko pracowników, ale także osoby samozatrudnione. Dostępne dane pokazują, że uchodźcy z Ukrainy w Polsce są skłonni do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej. Statystyki ZUS dotyczące ubezpieczonych uchodźców wskazują, że około 5% z nich założyło działalność gospodarczą lub jest freelancerami. Podobne wyniki można uzyskać z wyników badania MSNA Poland 2023, które pokazują, że nieco ponad 5% gospodarstw domowych uzyskuje dochody z samozatrudnienia lub podobnej działalności. Odsetek ten wydaje się być nieco wyższy w przypadku mężczyzn (ponad 6%) niż kobiet.

30 Dane Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asytspm/default/table?lang=en

Pomimo że wszystkie dostępne źródła potwierdzają względnie wysoki wskaźnik zatrudnienia uchodźców z Ukrainy w Polsce, nie da się określić dokładnej liczby.

Dostępne są trzy główne źródła danych dotyczących sytuacji zawodowej pracowników ukraińskich:

- **Ankiety** – ich główną zaletą jest obszerna definicja zatrudnienia, zgodna z podejściem używanym w LFS (ang. Labour Force Survey – standaryzowane, rutynowe ogólnoeuropejskie ankiety). Ankiety są tak zaprojektowane by podać zarówno liczbę pracujących, jak i całą liczbę ludności w wieku produkcyjnym, co umożliwia łatwe obliczenie wskaźnika zatrudnienia. Największym wyzwaniem takich badań jest ich reprezentatywność - w jakim stopniu próbka objęta badaniem odzwierciedla strukturę całej populacji uchodźczej. Największe (i tym samym najbardziej reprezentatywne) badania przeprowadziły NBP i UNHCR, podając odpowiednio wskaźniki zatrudnienia wynoszące 65% i 61%.
- **Biura pracy** – Specjalna ustawa otwierająca polski rynek pracy dla uchodźców wymaga, aby pracodawcy składali deklaracje o zatrudnieniu obcokrajowców w urzędzie pracy. Do lutego 2023 roku złożono ponad 900 tysięcy takich deklaracji. Ta liczba przekracza liczbę pracujących uchodźców, ponieważ nie wszystkie deklaracje kończą się podjęciem pracy, a co istotniejsze, do tej samej osoby może być przypisanych kilka deklaracji, ponieważ zmieniała ona miejsce pracy (włączając w to często zmieniające się krótkoterminowe zatrudnienie). Ponadto dane z urzędów pracy nie dają się łatwo przeliczyć na wskaźniki zatrudnienia, ponieważ liczba populacji ukraińskiej w Polsce jest również niepewna, jak omówiono w rozdziale 1.
- **Dane ubezpieczeń społecznych** – są to najbardziej wiarygodne i szczegółowe dostępne dane, o aktywnych zawodowo Ukraińcach w danym momencie. Niestety obejmują one tylko miejsca pracy objęte ubezpieczeniem społecznym, pomijając niektóre rodzaje umów i pracę w szarej strefie. Podobnie jak w przypadku danych z urzędu pracy, takie dane nie mogą być przeliczone na wskaźnik zatrudnienia bez dodatkowych założeń dotyczących liczby Ukraińców w wieku produkcyjnym w Polsce.

Od początku rosyjskiej inwazji liczba ukraińskich pracowników objętych ubezpieczeniem społecznym w Polsce wzrosła o 126 tysięcy, choć prawdziwy wzrost liczby ubezpieczonych uchodźców jest większy. ZUS, sprawdzając wcześniejszy status ubezpieczenia, zidentyfikował 228 tysięcy nowo zarejestrowanych ubezpieczonych osób na dzień 31 marca 2023 roku³¹. Biorąc pod uwagę liczbę Ukraińców z aktywnym numerem PESEL UKR w tym czasie, wskaźnik zatrudnienia wyniósłby 43%. Ponieważ ta liczba nie uwzględnia jednak prac nieobjętych ubezpieczeniem społecznym i pracy nieformalnej, może to być zgodne z wskaźnikiem zatrudnienia oszacowanym w badaniach, gdzie przekracza on 60%. Ta liczba nie uwzględnia ponad 500 tysięcy Ukraińców, którzy płacili składki na ubezpieczenie społeczne przed rozpoczęciem pełnowymiarowej wojny w Ukrainie i pozostali później w Polsce.

Uchodźcy w Polsce, pomimo napotykaných trudności, w dużej mierze są w stanie zapewnić sobie i swoim rodzinom utrzymanie. Jak wynika z raportu Deloitte

Ukraine Refugee Pulse, opartego na badaniu przeprowadzonym między październikiem a grudniem 2022 roku, 40% respondentów ma wystarczające dochody, aby zaspokoić podstawowe potrzeby lub są w stanie utrzymać ten sam standard życia, jaki mieli w Ukrainie. Natomiast 60% twierdzi, że nie ma wystarczających dochodów lub musi polegać na oszczędnościach i pomocy społecznej. Równolegle 62% respondentów zgłosiło, że sami płacą za zakwaterowanie. Wyniki badania MSNA Poland (2023) pokazują również, że pytani o to, czy mieli trudności w zdobyciu wystarczającej ilości pieniędzy, by zaspokoić swoje potrzeby, uchodźcy byli prawie równo podzieleni (około 0,5% więcej zgłosiło brak trudności), przy dodatkowych 8% niewiedzących lub odmawiających odpowiedzi. Według badania NBP przeprowadzonego w listopadzie 2022 roku, 28% uchodźców stwierdziło, że wydaje mniej niż połowę swoich dochodów na codzienne wydatki - większość wydaje między 50% a 80%, a 19% wydaje od 80% do 100% swoich dochodów.

Obecnie w Polsce pracuje między 225 a 350 tys. uchodźców. Dolna granica to liczba osób objętych ubezpieczeniem społecznym, podczas gdy górna granica jest iloczynem wskaźnika zatrudnienia z badań i liczby ludności w wieku produkcyjnym posiadającej numery PESEL.

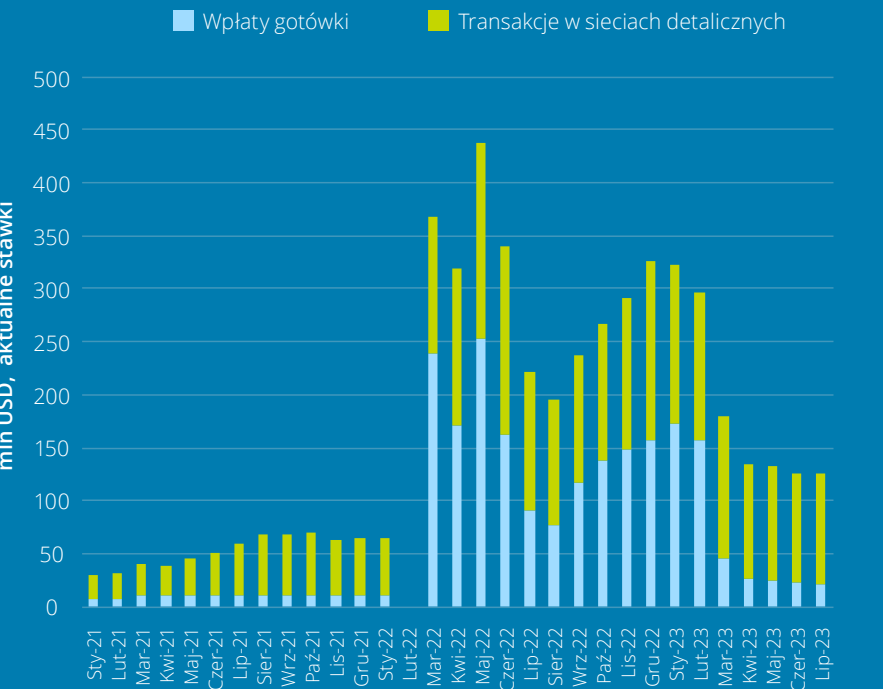
Większość dochodu obywateli Ukrainy mieszkających w Polsce, zarówno uchodźców, jak i migrantów, pochodzi z pracy. Nasze obliczenia oparte na wynikach MSNA Poland 2023 wykazują, że 80% dochodów uchodźców pochodzi z zatrudnienia, podczas gdy inne źródła odgrywają znacznie mniejszą rolę. Przedziały dochodów przedstawione w badaniu pokazują, że 20% gospodarstw domowych zarabia mniej niż 3000 PLN, 41% zarabia między 3000 a 6000 PLN, a 12% zarabia więcej niż 6000 PLN, podczas gdy 27% respondentów wołało nie odpowiadać. Natomiast w badaniu NBP (2023) przeprowadzonym w listopadzie 2022 roku, dochody netto uchodźców oscylowały między 2000 a 3000 PLN, podczas gdy dochody netto migrantów zbliżyły się do przedziału między 3000 a 4000 PLN. W przypadku bezrobotnych Ukraińców, miesięczne dochody były bardziej zróżnicowane, szczególnie dlatego, że w tej grupie było mniej migrantów. Mediana dochodu dla niezatrudnionych imigrantów wynosiła około 2500 PLN. Wśród uchodźców z Ukrainy pozostających bez pracy w chwili przeprowadzenia badania, mediana dochodu wynosiła około 600 PLN.

Standard życia uchodźców z Ukrainy może być znacząco niższy niż u Polaków, nawet przy podobnych dochodach, ze względu na brak kapitału mieszkaniowego. Według danych Eurostatu, w latach 2021 i 2022 87% populacji w Polsce zamieszkiwało własne mieszkania. Ponieważ większość uchodźców z Ukrainy nie posiada własnego mieszkania w Polsce, muszą oni wynajmować mieszkania na relatywnie wąskim rynku, zwłaszcza gdy mieszkają w dużych miastach. W pierwszym miesiącu po rozpoczęciu wojny na pełną skalę w Ukrainie, liczba ofert wynajmu na portalach OLX i Otodom spadła o około 60%, jednak później wróciła do poprzednich poziomów.

Ramka 1. Przepływ oszczędności z Ukrainy.

Fala uchodźców z Ukrainy, którzy przywieźli swoje osobiste oszczędności oznacza przyływ kapitału. Świadczy o tym gwałtowny wzrost wypłat gotówki z bankomatów i transakcji w sieciach detalicznych za granicami kraju za pomocą ukraińskich kart płatniczych. W marcu 2022 roku w Polsce miało miejsce około 30% tych transakcji. Niektóre z gwałtownych spadków w kolejnych miesiącach odzwierciedlają wzmacnianie kontroli kapitału w Ukrainie, np. tygodniowe limity wypłat gotówkowych. Oszacowaliśmy kwotę tych dodatkowych transferów kapitałowych do Polski i uwzględniliśmy je w naszych szacunkach dotyczących wpływu gospodarczego modelu D.Climate.

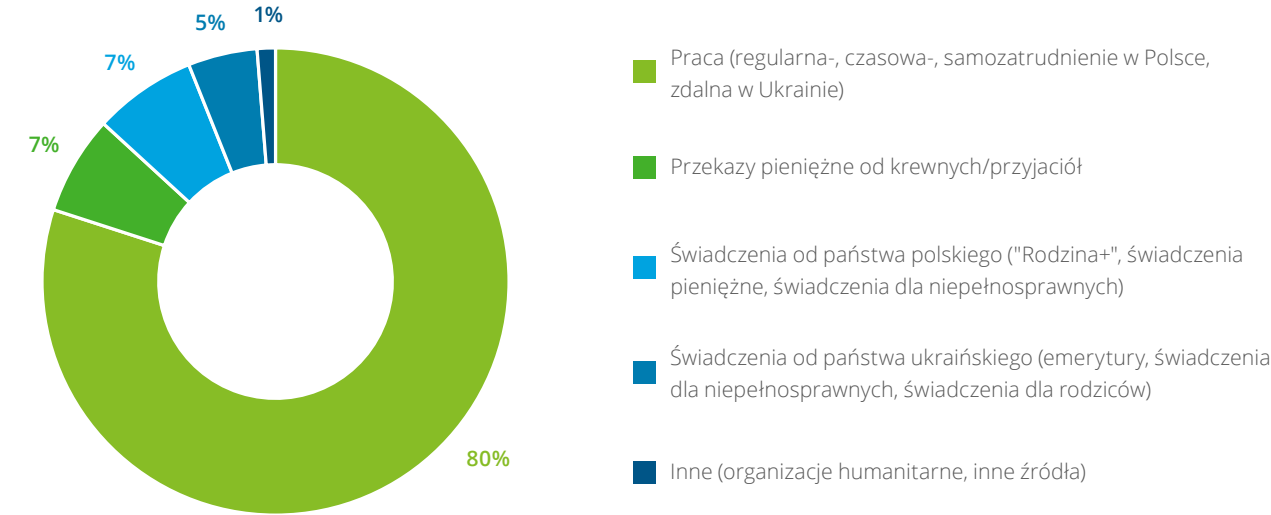
Transakcje kartami płatniczymi ukraińskich banków w Polsce

Źródło: Opracowanie Deloitte na podstawie danych NBU.

Uwaga: Brak danych za luty 2022. Dane sprzed lutego 2022 są szacunkami Deloitte na podstawie zagregowanych danych oraz udziału Polski w kolejnych miesiącach. Dane nie zawierają operacji w bankomatach, automatach samoobsługowych do dokonywania płatności oraz przelewów kartami – ponieważ nie ma rozróżnienia na kraje zagraniczne (z perspektywy Ukrainy), ale były one nieznaczne w porównaniu do wypłat gotówkowych z bankomatów i transakcji w sieciach detalicznych.

Wykres 13. Struktura dochodów gospodarstw domowych uchodźców z Ukrainy

Źródło: Opracowanie Deloitte na podstawie UNHCR MSNA, Październik 2023. Kategoria "praca zarobkowa" obejmuje regularne zatrudnienie, pracę tymczasową, samozatrudnienie oraz pracę zdalną w Ukrainie.

31 [Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych \(zus.pl\)](#)

© UNHCR / Anna Liminowicz

3.

Modelowanie wpływu ekonomicznego

Wpływ uchodźców na gospodarkę jest wielowymiarowy. Napływ uchodźców oznacza przede wszystkim wzrost liczby ludności, co przekłada się na ożywienie rynku pracy przez nowych pracowników i zwiększenie popytu przez nowych konsumentów. Oznacza to również stymulację biznesu – zarówno poprzez tworzenie nisz rynkowych zaspokajających nowe potrzeby, jak i napływ nowych przedsiębiorców. Jednak cechy przybyłych uchodźców różnią się od lokalnej populacji (pod względem płci, wieku, wykształcenia, umiejętności itp.), co oznacza, że ich wpływ zarówno jako pracowników, jak i konsumentów nie jest proporcjonalny do wzrostu liczby ludności. Uchodźcy różnią się także charakterystyką od migrantów. Mimo, że wpływ ekonomiczny uchodźców

w literaturze jest modelowany podobnie do wpływu innych grup migrantów, największą różnicę stanowi sytuacja życiowa. Podczas gdy systemy imigracyjne zazwyczaj opierają się na sponsoringu przez pracodawcę (w Polsce popularny jest model przyjazdu imigrantów po otrzymaniu propozycji pracy), łączeniu rodzin (np. w USA imigranci często mają więzi rodzinne z obywatelami za granicą) lub na systemach punktowych (w Australii selekcja imigrantów bazuje na posiadaniu pewnych cech, ocenianych przez państwo jako wartościowe), uchodźcy, migrując przymusowo, mogą nie posiadać takich cech. Ponadto, często cierpią z powodu traumy wojennej i podlegają polityce, która utrudnia ich integrację na rynku pracy (takiej jak tymczasowe zakazy pracy lub rozproszenie

geograficzne opisane w poprzednim rozdziale). Przekłada się to na ich niższy poziom zatrudnienia i wynagrodzeń, które są kluczowymi czynnikami przy ocenie wpływu ekonomicznego. Co więcej, ich potrzeby w zakresie wydatków z powodu nagłej zmiany sytuacji życiowej mogą być nieproporcjonalnie wyższe, przy niższej skłonności do oszczędzania ze względu na niepewną przyszłą sytuację. Skutkuje to koniecznością finansowania konsumpcji z kapitału generowanego poza granicami kraju, np. oszczędności z krajów pochodzenia.

Wysoki wskaźnik zatrudnienia ukraińskich uchodźców przekłada się na większą liczbę pracowników, a tym samym dodatkowy wzrost gospodarczy.

W lipcu 2022 r. OECD oszacowała wkład ukraińskich uchodźców w siłę roboczą i zatrudnienie w europejskich krajach ich przyjmujących (w oparciu o moduł ad-hoc Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności z 2014 r., obejmujący wyniki rynku pracy uchodźców oraz BAEL z 2019 r. z danymi dot. niedawnych migrantów spoza UE). Oszacowano, że ukraińscy uchodźcy zwiększą zatrudnienie w Polsce o 1,2-1,8% (Dumont & Lauren, 2022). Ponieważ wskaźniki zatrudnienia uchodźców są wyższe niż oczekiwano, rzeczywisty wzrost jest wyższy, i plasuje się między 1,4% a 2,2% (szacunki 0,23-0,35 mln w stosunku do zatrudnienia BAEL).

Nawet proste obliczenia pokazują wpływ dodatkowych pracowników na wzrost gospodarczy. Najprostszym szacunkiem byłoby założenie, że wzrost zatrudnienia o 1,4-2,2% spowoduje wzrost PKB o taki sam procent. W takim przypadku musielibyśmy

założyć, że praca jest jedynym czynnikiem produkcji, a zatem cały PKB można równo podzielić między pracowników. Tak jednak nie jest, gdyż PKB jest nie tylko funkcją pracy, ale także kapitału, który pracownicy mają do dyspozycji - wszystkich maszyn, programów komputerowych, biur i tym podobnych. Ponieważ przemieszczenie jest nieoczekiwane, a status uchodźcy (zarówno status prawny jak i zamiar pozostania) na początku jest niepewny, firmy potrzebują czasu, aby zwiększyć swoje zapasy kapitału dla nowych pracowników. Jeszcze dokładniejsze wyliczenia obejmowałyby tę część PKB, która jest wytwarzana wyłącznie przez siłę roboczą. Jest to możliwe do oszacowania przy założeniu, że jest ona równa udziałowi wynagrodzenia za pracę w PKB (PKB można podzielić na wynagrodzenie za pracę i kapitał), który w 2022 i 2023 r. wynosił w Polsce 48% według bazy danych AMECO Komisji Europejskiej. Daje to niższą

wartość na poziomie 0,7-1,0% PKB. Takie obliczenia są bardzo abstrakcyjne i nie uwzględniają innych, równoległych zjawisk gospodarczych, np. skutków wojny czy wstrząsu energetycznego. Z tego powodu na potrzeby analizy zdecydowaliśmy się skorzystać z formalnego modelowania w równowadze ogólnej, w którym równania modelu wyraźnie określają każde założenie dotyczące funkcjonowania gospodarki i pozwalają na wiarygodne oszacowanie scenariuszy alternatywnych.

W celu oceny wpływu uchodźców na polską gospodarkę, przeprowadziliśmy symulację z zastosowaniem modelu D.Climate ^{32,33}.

Jest to model równowagi ogólnej wykorzystujący optymalizację liczby konsumentów i producentów do obliczania zmian w gospodarce w odpowiedzi na wstrząsy. Biorąc pod uwagę kanały podaży i popytu, a także powiązania między różnymi sektorami gospodarki, możliwa jest dokładniejsza ocena wpływu wstrząsów na wiele aspektów gospodarki, w tym na rynek pracy, dochody rządowe, a także główne dane gospodarcze. Jest to najlepsze narzędzie do uwzględnienia wielopoziomowego wpływu uchodźców. Aby uwzględnić skutki innych wstrząsów występujących w gospodarce (takich jak kryzys energetyczny), przeprowadzono analizę kontrfaktyczną z wykorzystaniem najnowszych danych dla polskiej gospodarki. Innymi słowy, byliśmy w stanie oddzielić napływ uchodźców od innych wstrząsów gospodarczych, takich jak pozostałe makroekonomiczne konsekwencje eskalacji wojny w Ukrainie. Wyniki zostały obliczone dla lat 2022 i 2023 z dodatkową analizą długoterminową, aby sprawdzić, jak gospodarka dostosowałaby się, zakładając brak nowych wstrząsów, w tym brak kontr-wstrząsów³⁴.

32 [Economics of climate change | Deloitte Australia](#)
33 [Analiza ryzyk klimatycznych – badanie scenariuszy z modelem D.Climate | Deloitte](#)
34 Np. uchodźcy pozostają na niższym poziomie produktywności zamiast doganiać krajowych pracowników.

Ramka 2. Wydajność pracy uchodźców w stosunku do reszty populacji

Aby oszacować produktywność pracy ukraińskich uchodźców w stosunku do reszty populacji, przeprowadziliśmy przybliżone obliczenia (wobec braku twardych danych). Niestety, publicznie dostępne dane dotyczące uchodźców i populacji ogólnej są gromadzone w różny sposób i dla różnych okresów. Zakładając, że nasze wyniki są zasadniczo poprawne - poziom wykształcenia i rozkład geograficzny implikują wyższe zarobki (wskaźnik wydajności pracy) uchodźców niż ogółu populacji, podczas gdy wielkość firm ich pracodawców, sektory gospodarki w których pracują i grupy zawodowe implikują niższe zarobki. **W szczególności:**

- Poziom wykształcenia ukraińskich uchodźców oznacza od 18% (zakładając poziom wykształcenia uchodźców z badania z listopada 2022 r.) do 19% (lipiec-sierpień 2023 r.) wyższe zarobki niż w populacji ogólnej.³⁵
- Mniejsze rozmiary firm zatrudniających ukraińskich uchodźców oznaczają ich niższą o 8% produktywność (a tym samym zarobki) w porównaniu z populacją ogólną.³⁸
- Rozkład geograficzny uchodźców z Ukrainy na poziomie powiatu jest bardziej skoncentrowany w aglomeracjach o wysokiej produktywności, co oznacza o 7% wyższe zarobki niż w przypadku innych pracowników zarejestrowanych w ZUS.³⁶
- Co najważniejsze, podział ukraińskich uchodźców na grupy zawodowe na podstawie danych z ZUS implikuje o 21% niższe zarobki w porównaniu z populacją ogólną, mierzone według dziewięciu głównych grup zawodowych i o 23% niższe według podziału na poszczególne zawody.³⁹
- Nie ma publicznie dostępnych twardych danych na temat rozkładu sektorowego ukraińskich uchodźców, więc zastępujemy je wzrostem liczby pracowników z ukraińskim obywatelstwem zgłoszonych do ubezpieczenia społecznego po rozpoczęciu wojny na pełną skalę w Ukrainie (niestety w pewnym stopniu będą to ukraińscy pracownicy wcześniej obecni w Polsce, którzy zmienili pracę) - to niedoskonałe założenie implikuje o 7% niższe zarobki niż zarobki pracowników ogółem.³⁷

35 Należy pamiętać, że podane wartości procentowe mają charakter wyłącznie orientacyjny, gdyż poziom wykształcenia ukraińskich uchodźców przyjęto na podstawie badania NBP (2023) z listopada 2022 r. dla grupy wiekowej 18+ oraz badania UNHCR (2023) z lipca-sierpnia 2023 r. dla grupy wiekowej 15+, natomiast populacja ogólna pochodzi z Badania Siły Roboczej (LFS, odpowiednik BAEL) 2022 dla grupy wiekowej 15-74 (najszersza dostępna grupa wiekowa, a zarobki według poziomu wykształcenia pochodzą z GUS (2022) „Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2020 roku”.

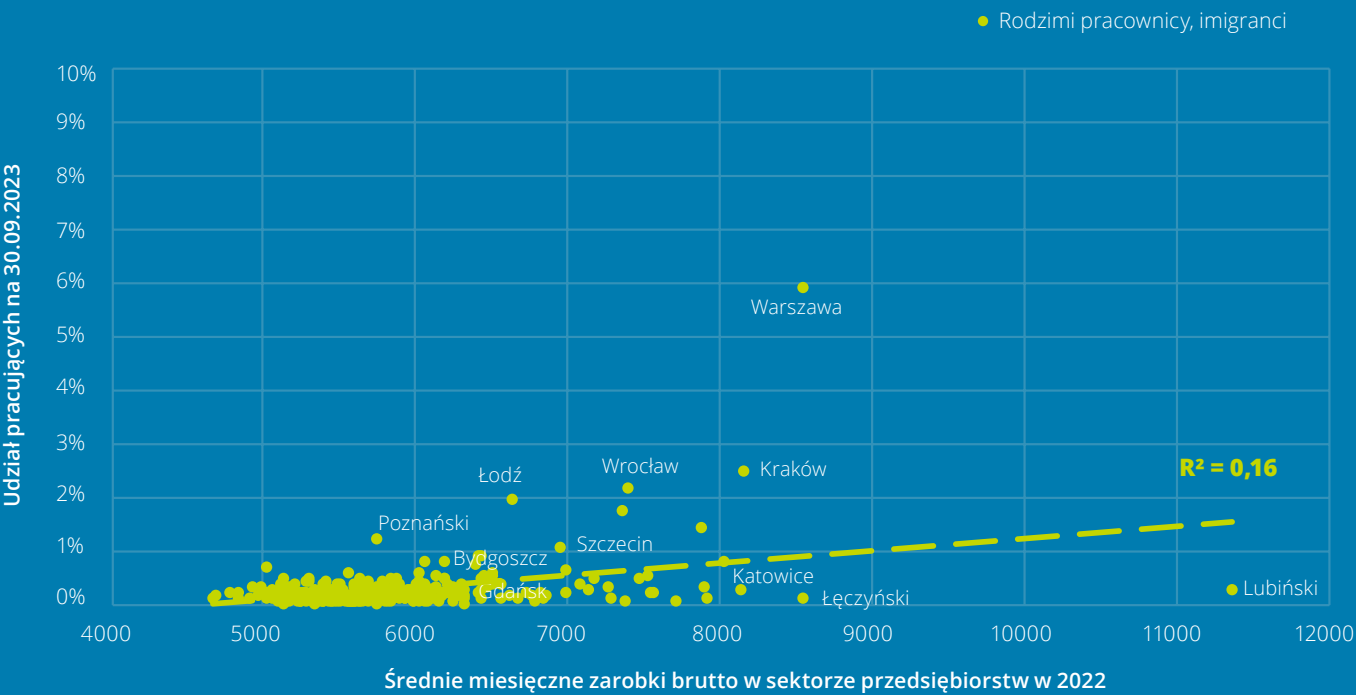
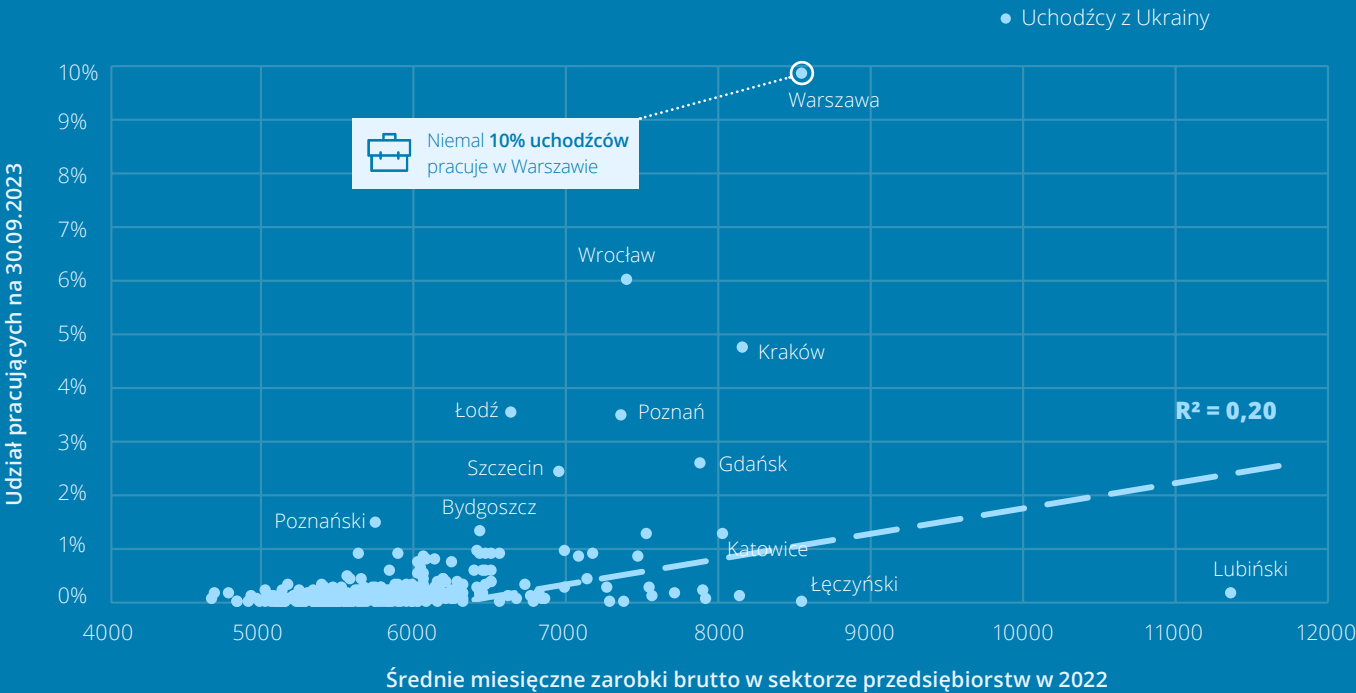
36 Należy zwrócić uwagę, że liczba ukraińskich uchodźców i wszystkich pracowników według powiatów zostały zaczerpnięte z Portalu Statystycznego ZUS na dzień 30 września 2023 r. ze zbioru pracowników zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych (nie dotyczy to szarej strefy i niektórych zawodów nie wymagających ubezpieczenia społecznego). Ukraińscy uchodźcy identyfikowani są za pomocą PESEL UKR. Wynagrodzenia i płace pochodzą z bazy BDL GUS za rok 2022, ale obejmują wyłącznie sektor przedsiębiorstw (firmy zatrudniające 10 i więcej pracowników).

37 Należy zauważyć, że nie ma publicznie dostępnych danych administracyjnych na temat rozmieszczenia ukraińskich uchodźców w poszczególnych sektorach gospodarki. Określiśmy te sektory, biorąc pod uwagę różnicę w liczbie pracowników posiadających obywatelstwo ukraińskie zgłoszonych do ubezpieczenia społecznego między I poł. 2023 r. a końcem 2021 r. w jednoliterowych sekcjach NACE A-Q. Dla populacji ogólnej wykorzystaliśmy zatrudnienie w grupie wiekowej 15+ w II kwartale 2023 r. z Badania Siły Roboczej (LFS, odpowiednik BAEL) w Eurostatie. Zarobki wg NACE zostały zaczerpnięte z Biuletynu Statystycznego GUS "Płace w sektorze przedsiębiorstw i sektorze publicznym w II kwartale 2023 roku".

38 Należy zwrócić uwagę, że uchodźcy z Ukrainy zostali przyporządkowani do wielkości firm na podstawie badania UNHCR z lipca-sierpnia 2023 roku, natomiast ogół pracowników krajowych na podstawie publikacji GUS (2023). "Zatrudnienie w gospodarce narodowej w 2022 roku". Produktywność firm według wielkości opiera się na wartości dodanej brutto na osobę zatrudnioną w przemyśle, budownictwie i sektorach usług rynkowych w 2021 r. na podstawie statystyk strukturalnych Eurostatu dotyczących przedsiębiorstw.

39 Należy zwrócić uwagę, że dane o zawodach uchodźców ukraińskich dotyczą osób posiadających numer PESEL UKR zgłoszonych do ubezpieczenia społecznego na dzień 30 września 2023 r. Następnie porównuje się je z populacją ogólną według dziewięciu głównych grup zawodowych z BAEL GUS w II kwartale 2023 r. i zarobków GUS (2023) „Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2022 roku” oraz według zawodów szczegółowych pracowników i zarobków GUS (2022) „Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2020 roku”.

Wykres 14. Rozkład pracujących (uchodźców i pozostałych) w powiatach według średnich zarobków w powiecie
Osoby zarejestrowane w ZUS w dniu 30.09.2023 r.

Uwaga: Zarobki w powiecie lubińskim są tak wysokie, ponieważ znajduje się tam KGHM - państwowy koncern wydobywania miedzi.

Źródło: Opracowanie własne Deloitte na podstawie danych ZUS i GUS.

Aby uwzględnić wpływ uchodźców na gospodarkę, wstrząsy dla gospodarki zostały skalibrowane zgodnie z dostępnymi danymi. Ponieważ uchodźcy zaczęli napływać do Polski pod koniec lutego i w marcu 2022 r., założono, że ich wpływ na gospodarkę powinien być widoczny począwszy od drugiego kwartału 2022 roku. W związku z tym, ich pierwotny wpływ na dane roczne został podzielony na lata 2022-2023, ustalając ¾ z nich na rok 2022 i ¼ na rok 2023. Całkowita liczba uchodźców została ustalona zgodnie z najnowszymi danymi z rejestru PESEL (Wykres 3 w Rozdziale 1). Ich zatrudnienie zostało przedstawione tak, aby odpowiadało danym z rozdziału 2. Zmiany w populacji i podaży pracy w Polsce zostały zrównoważone przez analogiczne zmiany w regionie Europy Wschodniej⁴⁰.

Założono również, że uchodźcy powinni mieć wyższe potrzeby wydatkowe, co oznacza niższą stopę oszczędności niż lokalni mieszkańcy. Co więcej, dane pokazują, że częściowo utrzymywali się dzięki oszczędnościom z ukraińskich banków, co zostało zinterpretowane jako ich ujemna stopa oszczędności, która jest równoważona przez obniżenie poziomu inwestycji w Europie Wschodniej⁴¹. Ponadto zostało uwzględnione, że ich produktywność może różnić się od produktywności miejscowej ludności mieszkańców (Ramka 2). Sumarycznie zostały zidentyfikowane trzy główne niepewne czynniki: całkowity poziom zatrudnienia, produktywność oraz wpływ na konsumpcję.

W związku z tym obliczono **4 scenariusze** z opcjami odpowiadającymi różnym kombinacjom niskich i wysokich szacunków dotyczących zatrudnienia i produktywności przy zachowaniu stabilnego wpływu na konsumpcję: wysoki lub niski poziom zatrudnienia, podobna (w scenariuszu bazowym) lub niższa (w scenariuszu konserwatywnym) produktywność.

Tabela 2. Łączne zmiany głównych wskaźników w 2023 r.

	SCENARIUSZ 1	SCENARIUSZ 2	SCENARIUSZ 3	SCENARIUSZ 4
	Niskie zatrudnienie, konserwatywna produktywność	Wysokie zatrudnienie, konserwatywna produktywność	Niskie zatrudnienie, bazowa produktywność	Wysokie zatrudnienie, bazowa produktywność
PKB	+0.70%	+0.97%	+0.76%	+1.07%
Stopa bezrobocia	+0.2 pp	+0.3 pp	+0.2 pp	+0.3 pp
Płace realne	-0.69%	-1.10%	-0.64%	-1.02%
Dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych	+1.30%	+1.53%	+1.35%	+1.61%

Uchodźcy wpływają głównie na wzrost gospodarczy. Uchodźcy zwiększają zarówno podaż jako pracownicy i przedsiębiorcy, jak i popyt w roli konsumentów. Jednak wzrost PKB nie jest wprost proporcjonalny do wzrostu populacji lub zatrudnienia. Korzyści netto są obniżone zarówno ze względu na spadek stosunku kapitału do pracy, jak i wzrost konkurencji na rynku pracy. Co więcej, wzrost popytu w warunkach napiętego rynku pracy skutkuje wyższą inflacją i niższą konkurencyjnością cenową polskich produktów, co obniża ogólny pozytywny wpływ. Niemniej jednak, jest on znaczący w każdym rozważanym scenariuszu.

W 2022 r. realny PKB będzie wyższy o 0,5-0,8%, a w 2023 r. łącznie o 0,7-1,1%. Odpowiada to wzrostowi PKB o 24-36,9 mld zł w 2023 roku⁴².

W długim okresie, dzięki wkładowi uchodźców, potencjalny PKB powinien być wyższy o około 0,9-1,35%.⁴³

Nasze wyniki są spójne z wcześniejszymi podobnymi badaniami. Szacując wpływ na PKB, zastosowaliśmy podejście, które jest najbardziej zbliżone do poprzednich badań ekonomistów NBP dotyczących migrantów z Ukrainy (Gradzewicz, Jabłonowski, Sasiela i Żółkiewski, 2021; Strzelecki, Growiec i Wyszyński, 2022), ale w przeciwieństwie do wcześniejszych badań wpływu ukraińskich uchodźców prowadzonych zarówno przez nas, jak i przez Oxford Economics, (Urban, 2022; Deloitte, 2022) nie dopuszczamy możliwości pozytywnego wstrząsu produktywności, ponieważ dostępne dane są niewystarczające, aby wiarygodnie oszacować jego wielkość. Poniżej przedstawiamy podsumowanie rezultatów wpływów wynikających z badań.

Ponieważ badania przeprowadzono przy różnych założeniach dotyczących liczby uchodźców, dostosowaliśmy wszystkie wyniki proporcjonalnie do wzrostu zatrudnienia o 1,4-2,2%. Pierwsze badanie Gradzewicz, Jabłonowskiego, Sasieli i Żółkiewskiego (2021), którzy wykorzystują model NBP CGE do oszacowania wpływu gospodarczego ukraińskich migrantów w latach 2015-2018 i interpretują ich napływ jako pozytywny wstrząs związany z niewykwalifikowaną siłą roboczą. Gdyby napływ ukraińskich uchodźców miał taką samą charakterystykę, przyniósłby o 0,5-0,8% wyższy PKB - dolną granicę naszych szacunków. Kolejno, Strzelecki, Growiec i Wyszyński (2022) przeprowadzają ćwiczenie rachunkowości wzrostu, aby ocenić wpływ gospodarczy ukraińskich migrantów w latach 2014-2018, uwzględniając godziny pracy i inne charakterystyki, aby oszacować podaż pracy skorygowaną o produktywność. Gdyby ukraińscy uchodźcy mieli te same cechy co wcześniejsi migranci, zwiększyliby PKB

o 0,9-1,3% - co mieści się między średnią, a wyższą granicą naszych szacunków. Trzecie analizowane badanie, Urban (2022), wykorzystuje model Oxford Economics do oszacowania wpływu ukraińskich uchodźców na potencjalny PKB do 2030 i 2050 r., w tym pozytywnego wstrząsu wzrostu całkowitej wydajności czynników produkcji. Daje to PKB wyższy o 1,5-2,6% do 2030 r., czyli znacznie wyższy niż nasze długoterminowe szacunki. Jest to prawdopodobnie spowodowane wzrostem TFP, którego nie uwzględniamy w naszym modelowaniu. Monitor Deloitte (2022) również przedstawił wczesne szerokie szacunki wpływu gospodarczego ukraińskich uchodźców, przekładające się na wzrost PKB o 0,9-2,4%, również ze względu na możliwość wystąpienia pozytywnego wstrząsu produktywności. W rozdziale 4 dokonujemy przeglądu adekwatnej literatury dotyczącej wpływu imigracji na produktywność.

© UNHCR / Anna Liminowicz

40 Region obejmujący Ukrainę, Rosję, Białoruś, Mołdawię, Czechy, Słowację, Węgry, Rumunię i Bułgarię.

41 Innymi słowy, przyjęto, że pieniądze, które zostałyby wydane np. poprzez akcję kredytową na inwestycje w Europie Wschodniej, zostały wydane na konsumpcję w Polsce.

42 Dane z prognoz Ministerstwa Finansów, Październik 2023, [Wytyczne dotyczące wskaźników makroekonomicznych - Ministerstwo Finansów - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\)](#).

43 Należy zauważyć, że „dłuższa perspektywa” jest definiowana jako okres czasu, w którym gospodarka w pełni się dostosuje, bez dodatkowych wstrząsów. Nie modelujemy wchodzenia na rynek pracy dorastających, obecnych dzieci uchodźców z Ukrainy.

Zwiększona konkurencja na rynku pracy może częściowo ograniczyć korzyści płynące z napływem uchodźców. Chociaż (ze względu na napięty rynek pracy) wzrost siły roboczej jest prawie w całości wchłaniany przez rynek pracy, przewidywany jest niewielki wzrost stopy bezrobocia. Szacuje się, że była ona wyższa o 0,14-0,25 pp. w 2022 r. i o 0,18-0,3 pp. w 2023 r., co odpowiada odpowiednio 24-42 tys. i 33-54 tys. dodatkowych osób bezrobotnych⁴⁵. W długim okresie stopa bezrobocia powinna pozostać na poziomie wyższym o 0,15-0,3 pp. Z tego powodu szacuje się, że wzrost płac realnych był wolniejszy w 2022 i 2023 roku. Z powodu napływu uchodźców płace realne mogły być niższe w 2022 r. o 0,45-0,85%, a w 2023 r. o 0,65-1,15%. Chociaż jest to negatywne zjawisko, oznacza ono również niższą presję inflacyjną na rynku pracy w krótkim okresie. Długoterminowe płace realne powinny być o około 0,55-1,0% niższe niż w scenariuszu bez uchodźców. Niemniej jednak, rzeczywisty wpływ na rynek pracy prawdopodobnie będzie zerowy, co pokazują badania ekonometryczne (Gromadzki i Lewandowski, 2023; Peri, 2014), które zostały omówione w rozdziale 4. Gromadzki i Lewandowski (2023) w pierwszych miesiącach 2022 r. nie stwierdzili żadnego wpływu ukraińskich uchodźców na zarobki, zatrudnienie i stopę bezrobocia lokalnej ludności i imigrantów, z wyjątkiem nieznacznego pozytywnego wpływu na płace kobiet w Polsce.

Nawet przy wzroście bezrobocia i niższych płacach realnych, wzrost siły roboczej oznacza wyższą pulę wynagrodzeń, co oznacza wyższe wpływy z podatków. Co więcej, wzrost konsumpcji prywatnej zarówno ze względu na wzrost liczby ludności, jak i wyższe średnie stopy wydatków oznacza, że uchodźcy zwiększają dochody państwa wynikające z opodatkowania

konsumpcji. Efekty te będą wzmacniane przez napływ kapitału z zagranicy. Szacuje się, że zwiększy to łączne dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych o 0,8-1,1% w 2022 roku i 1,05-1,45% w 2023 roku. Finansowo daje to odpowiednio 10,1-13,7 mld zł w 2022 roku i 14,7-19,9 mld zł w 2023 roku. Porównując to z wydatkami rządowymi przeznaczonymi na uchodźców (gdzie pomimo braku dokładnych danych, cytowane przez wiceprezesa PFR liczby mówią o około 15 miliardach złotych w 2022 roku i około 5 miliardach w 2023 roku⁴⁶) możemy założyć, że dodatkowe dochody z podatków z nawiązką zrekompensowały wydatki⁴⁷, które były potrzebne do przyjęcia uchodźców. W długim okresie uchodźcy powinni zwiększyć roczne dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych o około 0,85-1,3%.

W ostatecznym rozrachunku uchodźcy zapewnią polskiej gospodarce dodatkowy impuls zarówno pod względem całkowitego produktu, jak i popytu. Wzrost realnego PKB był szczególnie korzystny dla finansów publicznych. Chociaż napływ uchodźców był kosztowny w początkowym okresie, dodatkowe przychody przez nich zapewnione były więcej niż wystarczające, aby to zrekompensować⁴⁸. Koszta dla miejscowej ludności będącej siłą roboczą, wynikające ze zwiększonej konkurencji, zostały w większości złagodzone przez napięty rynek pracy.

W związku z tym wzrost bezrobocia był znacznie niższy niż wzrost zatrudnienia. Dla zmaksymalizowania pozytywnego wpływu uchodźców na gospodarkę, kluczowe znaczenie ma polityka wspierająca ich integrację na rynku pracy, która zarówno umożliwia ich maksymalne zatrudnienie, a jednocześnie minimalizuje niedopasowanie rynku między popytem na określone umiejętności, a możliwościami uchodźców. To ostatecznie można osiągnąć poprzez poprawę wykorzystania umiejętności uchodźców lub szkolenia, dzięki którym nabędą umiejętności wymaganych przez rynek pracy. Te działania są kluczowe, ponieważ dają lokalnej sile roboczej szanse na obniżenie kosztów.

45 Na podstawie liczby osób aktywnych zawodowo w III kwartale 2023 r. według badania rynku pracy.

46 Wiceprezes Polskiego Funduszu Rozwoju Bartosz Marczuk cytował liczbę 16 mld zł, ale to oszacowanie również zawierało wydatki NGO które były połączone z wydatkami samorządów - [Polska pomoc dla Ukrainy 2022 - ile kosztowała? - Infor.pl](#).

47 Z wyłączeniem wydatków gospodarstw domowych szacowanych na kolejne 10 mld zł.

48 Model interpretuje sektor instytucji rządowych i samorządowych jako całość, ponieważ jego wewnętrzna struktura kosztów i dochodów może się różnić. Część spośród instytucji sektora finansów publicznych różnych szczebli może ponosić straty, a część otrzymywać nieproporcjonalnie duże wpływy.

4.

Nieuwzględnione pozytywne efekty zewnętrzne

Modelowanie makroekonomiczne niedoszacowuje pozytywnego wpływu imigracji na gospodarkę, w porównaniu do badań ekonometrycznych.

Modelowanie makroekonomiczne zasadniczo wykazuje, że imigracja zwiększa produkcję, podczas gdy szacunki ekonometryczne dla różnych krajów wykazują dodatkowo pozytywny wpływ na wydajność pracy. Modelowanie zasadniczo buduje teoretyczny model gospodarki skalibrowany do konkretnych okoliczności, co pozwala symulować scenariusze alternatywne i obserwować wszystkie zmiany w gospodarce. Ekonometria z kolei opiera się na danych empirycznych, zwykle z wielu lat i krajów, próbując wyodrębnić wpływ imigracji, ale nie dostarcza informacji o kanałach, przez które te efekty działają. Ze względu na wyjątkowość analizowanej w niniejszym raporcie sytuacji, bardziej praktycznym narzędziem było wykorzystanie modelu makroekonomicznego. Niestety, opiera się on na kanonicznym modelu rynku pracy. Jak zauważa Peri (2014) taki model zakłada, że imigracja jest po prostu zmianą w podaży pracy dla danego popytu na pracę i danej podaży pracy rodzimych pracowników. Ponadto zakłada on, że imigranci są zasadniczo identyczni z rdzennymi mieszkańcami, ponieważ

podejmują te same zawody i wykonują te same zadania, a rodzimi pracownicy nie zmieniają swoich zawodów i zakresu obowiązków, a firmy nie dostosowują się (przynajmniej w krótkim okresie). W efekcie imigranci zwiększają produkcję, ale nieznacznie obniżają płace. Taki obraz wyłania się z przeprowadzonego modelowania (rozdział 3), a także z modelowania równowagi ogólnej NBP dla pracowników ukraińskich w latach 2013-2018 przeprowadzonym przez Gradzewicza, Jabłonowskiego, Sasiele i Żółkiewskiego (2021). Z kolei, Peri (2014) przeanalizował 270 szacunków ekonometrycznych z 27 badań opublikowanych w latach 1982-2013 na temat wpływu imigracji na płace w kraju. Wskazuje on, że wpływ bardzo dużego napływu imigrantów wynoszącego 10 punktów procentowych (pięciokrotnie większego niż udział uchodźców z Ukrainy w Polsce) na płace krajowe waha się od -1% do +1%, przy czym większość szacunków skupia się wokół zera, od -0,1% do +0,1%. Podobnie, Gromadzki i Lewandowski (2023) stosując szacunki ekonometryczne badają miesięczny wpływ napływu uchodźców z Ukrainy od stycznia do kwietnia 2022 r.

na płace lokalnych pracowników i imigrantów. Nie stwierdzili oni żadnego wpływu na płace, zatrudnienie ani stopę bezrobocia, z wyjątkiem bardzo niewielkiego pozytywnego wpływu na płace kobiet w Polsce. Zrozumienie, w jaki sposób imigranci wywierają pozytywny wpływ na produktywność, który przeciwdziała negatywnej presji płacowej i poprawia efektywność gospodarczą, wymaga wyjścia poza kanoniczny model popytu i podaży na pracę. W rzeczywistości imigranci i rodzimi mieszkańcy różnią się pod wieloma względami, co powoduje komplementarne podnoszenie kwalifikacji zawodowych rodzimych mieszkańców (Beerli i Peri, 2017; Tabellini, 2020; Cattaneo i in., 2015; Foged i Peri, 2016; D'Amuri i Peri, 2014; Ortega i Verdugo, 2014; Peri i Sparber, 2009) oraz inwestycje firm w komplementarne technologie produkcyjne (Peri, 2016; Lewis i Peri, 2015; Lewis, 2013; Peri, 2012). W niniejszym rozdziale dokonujemy przeglądu tej literatury, podkreślając, że wyniki naszego modelu powinny być traktowane jako konserwatywna, dolna granica wpływu.

Imigracja może podnieść nie tylko produkcję gospodarczą (tj. więcej pracowników oznacza większą produkcję), ale co ważniejsze, wydajność pracy (tj. więcej wartości dodanej wytworzonej na pracownika). Taki efekt może wydawać się sprzeczny z prostą intuicją popytowo-podażową, w której wzrost liczby pracowników obniża ilość kapitału na pracownika, obniżając tym samym produktywność, dopóki firmy nie zainwestują, aby przywrócić normalny stosunek kapitału do pracownika, przywracając tym samym produktywność do poprzedniego poziomu (Borjas, 2019). Nawet gdyby tak było, PKB na osobę (choć nie PKB na pracownika) nadal by rosło, ponieważ imigranci są zazwyczaj młodszy niż ludność rodzima, co poprawia ogólny stosunek liczby pracowników do liczby ludności. Napływ imigrantów może być jednak czymś więcej niż tylko wzrostem podaży pracy, np. imigranci wnoszą nowe umiejętności do siły roboczej, rozszerzając zakres specjalizacji, a tym samym zwiększając produktywność pracowników. W rzeczywistości badania ekonomiczne z ostatniej dekady wykazały, że imigracja poprawia nie tylko PKB lub PKB na osobę (Ortega i Peri, 2014), ale ma również pozytywny wpływ na wydajność pracy (Jaumotte et al., 2016), stopę wzrostu PKB na mieszkańca (Aleksynska i Tritah, 2015) oraz całkowitą produktywność czynników produkcji (Peri, 2012).

Wpływ imigracji na produktywność

- Jaumotte et al. (2016) w raporcie grupy roboczej Międzynarodowego Funduszu Walutowego zbadali wpływ imigracji na gospodarkę w próbie 18 rozwiniętych krajów OECD w latach 1980-2010. Autorzy pokazali, że wzrost udziału imigrantów w dorosłej populacji o 1 punkt procentowy zwiększa wydajność pracy i PKB na mieszkańca w długim okresie o około 2%. Badany był również wpływ imigrantów z wyższym i niższym wykształceniem na populację w górnych 10% i dolnych 90% rozkładu dochodów. Efekty są podobne i wynoszą 2-3%, z wyjątkiem wpływu imigrantów z wyższym wykształceniem na populację w górnych 10%, który wynosi około 6%. Nie są to tylko korelacje, ale szacunki przyczynowe, ponieważ autorzy starannie rozwiązują potencjalne problemy związane z odwrotną przyczynowością (tj. imigranci mogą migrować do krajów o lepszych perspektywach wzrostu, zamiast je poprawiać). W badaniu podjęto próbę oszacowania wpływu udziału imigrantów na PKB per capita. Uwzględniono, że te dane mogą być skorelowane (zaburzając wynik), ponieważ PKB per capita jest czynnikiem przyciągającym imigrantów. Aby rozwiązać ten problem, najpierw stworzyli "instrument" dla udziału imigrantów, szacując model, który przewiduje ich udział w oparciu o czynniki "wypychające" z kraju pochodzenia i dwustronne koszty migracji określone przez geografę i kulturę. W efekcie mogą dzięki temu uwzględnić kierunek przyczynowości.

- Aleksynska i Tritah (2015) badają wpływ imigracji na gospodarkę w próbie 20 rozwiniętych krajów OECD bazując na danych w odstępach 5-letnich w latach 1960-2005. Szacują, że wyższy wskaźnik imigracji o 1 punkt procentowy zwiększa stopę wzrostu PKB na mieszkańca o 0,3 punktu procentowego. Próbuje zdezagregować ten efekt w dalszych regresjach, znajdując pozytywne efekty dla wzrostu dochodu na mieszkańca, produkcji na pracownika i całkowitej produktywności czynników produkcji dla wyższego wskaźnika imigracji wśród pracowników w wieku 25-54 lat, oraz ujemne lub statystycznie nieistotne dla młodszych osób (15-24 lat). Szacunki te są przyczynowe, ponieważ autorzy, podobnie jak cytowani powyżej Jaumotte et al. (2016), instrumentalizują udział imigrantów, szacując je wcześniej na podstawie oddzielnego modelu, który jest ortogonalny do późniejszego wzrostu PKB.

- Peri (2012) w przełomowym artykule modeluje wpływ imigracji na całkowitą produktywność czynników produkcji (która jest częścią produktywności pracy pochodzącą z innowacji organizacyjnych i technologicznych) w próbie stanów USA w latach 1960-2006. Pokazuje on, że wzrost udziału imigrantów o 1 punkt procentowy podnosi wydajność pracy o 0,9%, a całkowity współczynnik produktywności o 1,4%. Szacunki te są przyczynowe, ponieważ autor wykorzystuje odległość od granicy z Meksykiem i wcześniejsze społeczności imigrantów, które są ortogonalne do wzrostu gospodarczego w stanach przyjmujących. Co ciekawe, stwierdza też, że firmy w reakcji na imigrację dostosowują technologie produkcji do pracowników bez wyższego wykształcenia. Jest to zgodne z założeniem, że firmy zwiększają produktywność pracowników, dostosowując technologie do ich umiejętności. Wartym podkreślenia jest, że te pozytywne efekty dla produktywności zostały osiągnięte pomimo napływu imigrantów będących mniej wykształconymi pracownikami.

Ekonomiści opracowali szereg czynników, mają pozytywny wpływ na poziomie makroekonomicznym. Podczas gdy regresje na poziomie makroekonomicznym wykazują pozytywny wpływ imigracji na produktywność, nie są one w stanie wskazać dokładnych źródeł tych efektów. Nie ma zatem pewności, które z nich są dominujące. Do wybranych, możliwych czynników należą następujące sytuacje:

Imigranci mogą posiadać komplementarne umiejętności, które sprawiają, że rodzimi pracownicy zaczynają się specjalizować i tym samym stają się bardziej produktywni. Umiejętności te nie muszą być nawet zaawansowane, aby mogły być komplementarne. Rodzimi pracownicy prawdopodobnie lepiej radzą sobie z zadaniami wymagającymi intensywnej komunikacji i lepiej nawiązują kontakty, co może być lepiej płatne i niełatwe do przeniesienia między krajami. OECD (2016) podaje przykład rodzimego stolarza, który zatrudnia imigranta do wykonywania zadań manualnych, a sam skupia się na marketingu i rozwoju biznesu. Takie podnoszenie kwalifikacji zawodowych zostało po raz pierwszy zaprezentowane w przełomowym artykule Peri i Sparbera (2009) na podstawie danych z USA, ale szybko ale szybko objęło też inne kraje. Taką perspektywę przyjmują Foged i Peri (2016) przyglądając się uchodźcom w Danii w latach 1991-2008. Stwierdzają, że napływ uchodźców o niskich kwalifikacjach spowodował, że mniej wykształceni rodzimi pracownicy wykonywali mniej pracochłonne zadania, co poprawiło ich płace, zatrudnienie i mobilność zawodową. Efekty te są przyczynowe, ponieważ autorzy wykorzystują system rozproszenia uchodźców, który jest ortogonalny do możliwości ekonomicznych.

Imigranci mogą zajmować się opieką nad dziećmi, osobami starszymi i pracami w gospodarstwie domowym, pozwalając wykształconym i wykwalifikowanym rodzimym kobietom na zwiększenie podaży pracy. W przypadku uchodźców z Ukrainy może to również oznaczać pracę poniżej ich kwalifikacji lub pracę w szarej strefie, co sprawia, że ich wpływ na produktywność może być trudny do określenia. Niemniej jednak, wraz ze wzrostem dostępności usług opieki i prac domowych, kobietom łatwiej jest łączyć życie rodzinne z zawodowym i zwiększać podaż pracy. Takie efekty mogą być silniejsze w krajach o mniejszej dostępności opieki nad dziećmi. Furtado (2015) dokonuje przeglądu literatury na ten temat, znajdując dowody na to zjawisko w Australii, Hongkongu, Włoszech, Singapurze, Hiszpanii, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. Ponadto, Furtado (2016) na podstawie danych USA w latach 1980-2000 stwierdza, że imigracja nisko wykwalifikowanych pracowników wpływa na zwiększenie diety zameężnych kobiet i kobiet z wyższym wykształceniem. Wyniki są przyczynowe ponieważ autor wykorzystuje wpływ diaspory na decyzje imigrantów dotyczące miejsca zamieszkania.

Firmy reagują na napływ imigrantów, wprowadzając technologie produkcji dostosowane do ich umiejętności, dzięki czemu zarówno imigranci jak i potencjalnie same firmy stają się bardziej produktywne. Firmy dostosowują swoje technologie produkcyjne do mieszanki umiejętności dominującej w gospodarce, np. do rosnącej liczby pracowników z wyższym wykształceniem (Acemoglu, 2002). Podobnie, gdy przybywają imigranci i tym samym pewne umiejętności wśród siły roboczej stają się bardziej rozpowszechnione, firmy dostosowują się, dzięki czemu cała grupa umiejętności staje się bardziej produktywna i przeciwdziała presji na obniżanie płac, a być może zwiększa ogólną wydajność (Peri, 2016). Jest to mechanizm opisany we wcześniejszym artykule Peri (2012), w którym imigracja spowodowała zmiany techniczne związane z dostosowaniem się do niskich kwalifikacji i zwiększyła produktywność. Napływ imigrantów o niskich kwalifikacjach może spowodować, że firmy zaadaptują pracochłonne technologie lub chwilowo zrezygnują z automatyzacji, a w przypadku imigrantów o wyższych kwalifikacjach - rozbudują działy badań i rozwoju (Lewis i Peri, 2015; Lewis, 2013).

Imigranci wykazują wyższy wskaźnik przedsiębiorczości niż rodzimi pracownicy. Przyczyny tego mogą być różne – być może imigranci mają cechy charakteru, które sprawiają, że są bardziej skłonni do działalności przedsiębiorczej (niejasne w przypadku uchodźców), a może jest to sposób na uniknięcie degradacji zawodowej, ponieważ imigrantom trudniej jest udowodnić swoje wykształcenie i kwalifikacje zawodowe z kraju pochodzenia. Niezależnie od przyczyny, takie efekty są obserwowane we wszystkich krajach OECD (OECD, 2011). W niedawnym artykule Anelli, Basso, Ippedito i Peri (2023) analizują dane włoskie i stwierdzają, że wzrost wskaźnika emigracji o jedno odchylenie standardowe generuje 4,8% spadku tworzenia przedsiębiorstw w gminie pochodzenia. Autorzy wykorzystują istniejące sieci migracyjne, aby zapewnić przyczynowość wyników. Niemniej jednak nie jest jasne, czy firmy tworzone przez imigrantów odnoszą większe sukcesy niż firmy rodzime, ale można spekulować, że wyższy wskaźnik wypróbowywania nowych pomysłów biznesowych sprzyja większym sukcesom.

Wnioski

Eskalacja wojny w Ukrainie w 2022 r. spowodowała duży napływ uchodźców do Polski. Podczas gdy część uchodźców z Ukrainy wróciła lub udała się dalej do Niemiec lub innych krajów, w październiku 2023 r. w Polsce przebywało 957 tys. osób (zidentyfikowanych na podstawie aktywnych numerów PESEL UKR). Są to głównie dzieci i kobiety w wieku produkcyjnym. Pomimo przymusowego charakteru przemieszczenia, traumy wojennej i obowiązków opiekuńczych, uchodźcy z Ukrainy bardzo szybko weszli na rynek pracy jako pracownicy i przedsiębiorcy. Dokładna liczba uchodźców z Ukrainy pracujących w Polsce nie jest znana, ale nasze szacunki wahają się od 225 do 350 tysięcy. Dolna granica to liczba rejestracji w systemie ubezpieczeń społecznych co zaniża rzeczywistą liczbę, ponieważ niektóre miejsca pracy mogą nie wymagać składek na ubezpieczenie społeczne lub pozostawać w szarej strefie. Górna granica jest iloczynem wskaźników zatrudnienia zaczerpniętych z badań uchodźców z Ukrainy oraz ich populacji w wieku produkcyjnym z bazy danych aktywnych numerów PESEL UKR. Do lipca-sierpnia 2023 r. dochód gospodarstw domowych ukraińskich uchodźców pochodził w 80% z ich pracy zarobkowej.⁴⁹

Uchodźcy z Ukrainy jako pracownicy, przedsiębiorcy, konsumenci i podatnicy mieli pozytywny wpływ na produkcję gospodarczą, który wzrośnie w długim okresie.

Model równowagi ogólnej Deloitte D.Climate wykazał, że uchodźcy z Ukrainy wnieśli łącznie 0,7-1,1% do PKB w 2023 roku. W długim okresie efekt ten wzrośnie do 0,9-1,35%, gdy gospodarka w pełni się dostosuje. Podobnie modelowano wzrost dochodów budżetowych z podatków bezpośrednich i pośrednich z tytułu wynagrodzeń i konsumpcji prywatnej uchodźców z Ukrainy. Wzrost ten oznacza o 0,8-1,0% wyższe dochody sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2022 r., 1,3-1,6% w 2023 r. i 0,95-1,13% w długim okresie. Oznacza to, że chociaż nie ma dokładnych publicznych danych na temat wsparcia rządowego dla uchodźców z Ukrainy, to biorąc pod uwagę cytowane przez wiceprezesa PFR liczby 15-20 mld zł w 2022 r. i około 5 mld zł w 2023 r.⁵⁰, zostały one już zrekompensowane przez uchodźców poprzez podatki w wysokości 12,3-15,2 mld zł w 2022 r. i 18,2-22,5 mld zł w 2023 r.

Wszystkie wyniki modelowania są konserwatywnymi szacunkami dolnej granicy, ponieważ badania ekonometryczne z innych krajów wykazały, że imigracja ma dodatkowo pozytywny wpływ na wydajność pracy, którego nie można uwzględnić przy użyciu dostępnych danych. Efekty te mogą wynikać np. ze wzrostu specjalizacji (podnoszenie kwalifikacji zawodowych rodzimych pracowników) lub ze względu na pojawienie się na rynku pracy dodatkowych pracowników o różnych umiejętnościach.

49 Obliczenia Deloitte oparte na Multi-Sector Needs Assessment Poland 2023.

50 Wiceprezes Polskiego Funduszu Rozwoju Bartosz Marczuk cytował liczbę 16 mld zł, ale to oszacowanie również zawierało wydatki NGO które były połączone z wydatkami samorządów [Polska pomoc dla Ukrainy 2022 - ile kosztowała? - Infor.pl](#).

Załącznik.

Kalibracja modelu

D.Climate jest modelem obliczeniowym równowagi ogólnej (ang. CGE - Computational General Equilibrium) opracowanym przez Deloitte Economic Institute, na podstawie modelu GTAP⁵¹. Jeśli źródło danych nie jest określone, oznacza to, że wstrząsy zostały skalibrowane do danych z bazy modelu.

Założono, że na wpływ uchodźców na polską gospodarkę złożyły się cztery, różne wstrząsy dotyczące: populacji, podaży pracy, średniej skłonności do oszczędzania i produktywności, przy czym wstrząsy dotyczące populacji i podaży pracy były równoważone przez analogiczne wstrząsy w Europie Wschodniej⁵². Co więcej, ponieważ część zakładanego wzrostu wydatków Ukraińców w Polsce została sfinansowana z oszczędności z Ukrainy, zostało to zrównoważone paralelnym wstrząsem inwestycyjnym w Europie Wschodniej. Wstrząs populacyjny został skalibrowany tak, aby pasował do danych dotyczących mieszkańców Polski z GUS oraz liczby uchodźców na podstawie PESEL UKR. Równoważny wstrząs w Europie Wschodniej został obliczony na podstawie prognoz ONZ dotyczących populacji w tym regionie.

Wstrząs podaży pracy został skalibrowany tak, aby pasował do danych dotyczących pracujących uchodźców z Ukrainy przedstawionych w rozdziale 2. Z powodu braku dostępności danych dotyczących liczby bezrobotnych

uchodźców, został on skalibrowany tak, aby wzrost liczby pracowników ze względu na wzrost podaży pracy pasował do danych dotyczących zatrudnienia w dwóch wariantach: niższym (około 225 tys.) i wyższym (około 350 tys.). Całkowity wzrost podaży pracy w Polsce został zbalansowany podobnym spadkiem podaży pracy w Europie Wschodniej.

Wstrząs dla skłonności do oszczędzania został obliczony w dwóch krokach. Po pierwsze, założono, że ze względu na ich trudną sytuację życiową uchodźcy nie będą oszczędzać. Tak więc wstrząs ten został ustawiony tak, aby dopasować go dla populacji⁵³. Dodatkowo, aby uwzględnić wydatkowanie oszczędności z Ukrainy, wykorzystano dane z Narodowego Banku Ukrainy o wypłatach gotówki i transakcjach detalicznych z ukraińskich kart płatniczych w Polsce⁵⁴, a następnie skalibrowano je do danych dotyczących konsumpcji prywatnej w Polsce. Ponadto, te same dane zostały wykorzystane do skalibrowania negatywnego wstrząsu inwestycyjnego w Europie Wschodniej.

Dla produktywności przetestowano dwa warianty: wpływ neutralny (brak wstrząsu na produktywność) lub negatywny (niższa produktywność pracowników z Ukrainy negatywnie wpływająca na ogólną produktywność pracy). Te wstrząsy zostały skalibrowane w celu dopasowania różnicy w danych między dochodami uchodźców z pracy zaczerpniętych z badania UNHCR, a średnią płacą w Polsce z danych GUS ważoną przez udział uchodźców w ogólnej sile roboczej.

Ponieważ okres w modelu odpowiada jednemu rokowi kalendarzowemu, a uchodźcy zaczęli przybywać do Polski pod koniec lutego 2022 roku, założono, że ich wpływ na gospodarkę będzie odczuwalny od II kwartału roku. Tak więc wstrząsy zostały ustawione tak, aby $\frac{3}{4}$ wstrząsów było skalibrowanych do danych z 2022 roku, a $\frac{1}{4}$ do danych z 2023 roku⁵⁵.

51 Global Trade Analysis Project, [GTAP Models: Current GTAP Model \(purdue.edu\)](https://www.gtap-models.org/).

52 Region składa się z Rosji, Białorusi, Ukrainy, Mołdawii, Czech, Słowacji, Węgier, Rumunii, i Bułgarii.

53 Wszystkie wstrząsy są procentowymi odchyleniami.

54 [Oversight of financial market infrastructures \(bank.gov.ua\)](https://bank.gov.ua/en/eng/oversight-of-financial-market-infrastructure)

55 Np. na łączny wzrost liczby pracujących o 350 tys. około 262,5 tys. ustawiono na 2022 r., a resztę w 2023 r.

Bibliografia

Acemoglu, D. (2002), Directed Technical Change, Review of Economic Studies 69(4):781-80

Ahrens, A., Beerli, A., Hangartner, D., Kurer, S., & Siegenthaler, M. (2023). The Labor Market Effects of Restricting Refugees' Employment Opportunities.

Aiyar, M. S., Barkbu, M. B. B., Batini, N., Berger, M. H., Detragiache, M. E., Dizioli, A., ... & Topalova, P. (2016). The refugee surge in Europe: Economic challenges. International Monetary Fund.

Aleksynska, M., & Tritah, A. (2015). THE HETEROGENEITY OF IMMIGRANTS, HOST COUNTRIES'INCOME AND PRODUCTIVITY: A CHANNEL ACCOUNTING APPROACH. Economic Inquiry, 53(1), 150-172.

Albarosa, E., & Elsner, B. (2022). Forced Migration, Social Cohesion and Conflict.

Aksoy, C. G., & Poutvaara, P. Schikora, Felicitas (2020): First Time Around: Local Conditions and Multi-dimensional Integration of Refugees. SOEP Papers on Multidisciplinary Panel Data Research. Berlin: DIW Berlin/SOEP. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3738561>.

Anelli, M., Basso, G., Ippedico, G., & Peri, G. (2023). Emigration and entrepreneurial drain. American Economic Journal: Applied Economics, 15(2), 218-252.

Åslund, O., & Rooth, D. O. (2007). Do when and where matter? Initial labour market conditions and immigrant earnings. The Economic Journal, 117(518), 422-448.

Åslund, O., Östh, J., & Zenou, Y. (2010). How important is access to jobs? Old question—improved answer. Journal of Economic Geography, 10(3), 389-422.

Azlor, L., Damm, A. P., & Schultz-Nielsen, M. L. (2020). Local labour demand and immigrant employment. Labour Economics, 63, 101808.

Beerli A., Peri G. (2017). The Labor Market Effects of Opening the Border: New Evidence from Switzerland, KOF Working Papers , issue 431.

Brell, C., Dustmann, C., & Preston, I. (2020). The labor market integration of refugee migrants in high-income countries. Journal of Economic Perspectives, 34(1), 94-121.

Battisti, M., Peri, G., & Romiti, A. (2022). Dynamic effects of co-ethnic networks on immigrants' economic success. The Economic Journal, 132(641), 58-88.

Borjas, G. J. (2019). Immigration and economic growth.

Cattaneo, C., Fiorio, C. V., & Peri, G. (2015). What happens to the careers of European workers when immigrants “take their jobs”? Journal of Human Resources, 50(3), 655-693.

Damm, A. P. (2009). Ethnic enclaves and immigrant labor market outcomes: Quasi-experimental evidence. Journal of Labor Economics, 27(2), 281-314.

Damm, A. P. (2014). Neighborhood quality and labor market outcomes: Evidence from quasi-random neighborhood assignment of immigrants. Journal of Urban Economics, 79, 139-166.

Damm, A. P., & Dustmann, C. (2014). Does growing up in a high crime neighborhood affect youth criminal behavior?. American Economic Review, 104(6), 1806-1832.

D'Amuri, F., & Peri, G. (2014). Immigration, jobs, and employment protection: evidence from Europe before and during the great recession. Journal of the European Economic Association, 12(2), 432-464.

Deloitte (2023), Ukraine Refugee Pulse report, https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/zarzadzania-procesami-i-strategiczne/articles/Ukraine-Refugee-Pulse-report.html_02.2023.

Dumont, J-C., Lauren A. (2022). The potential contribution of Ukrainian refugees to the labour force in European host countries. OECD Policy Responses, <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-potential-contribution-of-ukrainian-refugees-to-the-labour-force-in-european-host-countries-e88a6a55/>

Edin, P. A., Fredriksson, P., & Åslund, O. (2003). Ethnic enclaves and the economic success of immigrants—Evidence from a natural experiment. The quarterly journal of economics, 118(1), 329-357.

European Council (2022) Refugee inflow from Ukraine, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/refugee-inflow-from-ukraine/>

Fasani, F., Frattini, T., & Mnale, L. (2021). Lift the ban? Initial employment restrictions and refugee labour market outcomes. Journal of the European Economic Association, 19(5), 2803-2854.

Fasani, F., Frattini, T., & Minale, L. (2022). (The Struggle for) Refugee integration into the labour market: evidence from Europe. Journal of Economic Geography, 22(2), 351-393.

Foged, M., & Peri, G. (2016). Immigrants' effect on native workers: New analysis on longitudinal data. American Economic Journal: Applied Economics, 8(2), 1-34.

Foged, M., Hasager, L., & Peri, G. (2022). Comparing the effects of policies for the labor market integration of refugees (No. w30534). National Bureau

Furtado, D. (2015), Immigrant labor and work-family decisions of native-born women, IZA World of Labor 139, April

Furtado, D. (2016), Fertility Responses of High-Skilled Native Women to Immigrant Inflows, Demography 53(1):27–53

Jaumotte, M. F., Koloskova, K., & Saxena, M. S. C. (2016). Impact of migration on income levels in advanced economies. International Monetary Fund.

Godøy, A. (2017). Local labor markets and earnings of refugee immigrants. Empirical Economics, 52(1), 31-58.

Gradzewicz, M., Jabłonowski, J., Sasiela, M., Żółkiewski, Z. (2021). Structural model of the Polish economy – MOST_PL. Real Economy Analysis Team, Economic Analysis Department, NBP.

Gromadzki, J., & Lewandowski, P. (2023). Refugees from Ukraine on the Polish labour market. Social Insurance. Theory and Practice, 155(4), 29-40.

Kancs, D. A., & Lecca, P. (2018). LongŹterm social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the integration policy. The World Economy, 41(10), 2599-2630.

Kollman S. (2023) Ukrainian refugees: Nearly half intend to stay in Germany in the longer term, https://www.diw.de/en/diw_01.c.877322.en/ukrainian_refugees_nearly_half_intend_to_stay_in_germany_in_the_longer_term.html,

Lewis, E. (2013), Immigration and production technology, Annual Review of Economics 5(1):165-191

Lewis, E., Peri, G. (2015), “Immigration and the Economy of Cities and Regions”, w Duranton, G., Henderson, J.V., Strange, W., Handbook of Regional and Urban Economics, Volume 5A, North-Holland, Elsevier

Marbach, M., Hainmueller, J., & Hangartner, D. (2018). The long-term impact of employment bans on the economic integration of refugees. Science advances, 4(9), eaap9519.

Martén, L., Hainmueller, J., & Hangartner, D. (2019). Ethnic networks can foster the economic integration of refugees. Proceedings of the National Academy of Sciences, 116(33), 16280-16285.

Monitor Deloitte (2022). Refugees from Ukraine in Poland: Challenges and potential for integration. October, <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/zarzadzania-procesami-i-strategiczne/articles/Uchodzcy-z-Ukrainy-w-Polsce.html?nc=42>

Müller, T., Pannatier, P., & Viarengo, M. (2022). Labor Market Integration, Local Conditions and Inequalities.

NBP (2023), Sytuacja Źyciowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce – wpływ pandemii i wojny na charakter migracji w Polsce. Raport z badania ankietowego, https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/04/Sytuacja-zyciowa-i-ekonomiczna-migrantow-z-Ukrainy-w-Polsce_raport-z-badania-2022-r.pdf, Warszawa

NBP (2024), Sytuacja Źyciowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego, https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/Raport_imigranci_2023_1-24.pdf, WarszawaOECD (2011), International Migration Outlook 2011, OECD Publishing, Paris

OECD (2016), International Migration Outlook 2016, OECD Publishing, Paris

Ortega, J., & Verdugo, G. (2014). The impact of immigration on the French labor market: Why so different?. Labour Economics, 29, 14-27.

Ortega, F., & Peri, G. (2014). Openness and income: The roles of trade and migration. Journal of international Economics, 92(2), 231-251.

Peri, G. (2012). The effect of immigration on productivity: Evidence from US states. Review of Economics and Statistics, 94(1), 348-358.

Peri, G. (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? IZA World of Labor, 42.

Peri, G. (2016). Immigrants, productivity, and labor markets. Journal of economic perspectives, 30(4), 3-30.

Peri, G., & Sparber, C. (2009). Task specialization, immigration, and wages. American Economic Journal: Applied Economics, 1(3), 135-169.

Strzelecki, P., Growiec, J., & Wyszzyński, R. (2022). The contribution of immigration from Ukraine to economic growth in Poland. Review of World Economics, 158(2), 365-399.

Tabellini, M. (2020), Gifts of the Immigrants, Woes of the Natives: Lessons from the Age of Mass Migration, Job Market Paper, Massachusetts Institute of Technology

UNHCR (2023), Multi-Sector Needs Assessment - Results Overview (MSNA Poland 2023), October 2023, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/104427>

Urban M. (2022). Refugees will lift economy's potential, but challenges remain, Research Briefing | Poland. Oxford Economics, <https://www.oxfordeconomics.com/wp-content/uploads/2022/05/Poland-Refugees-will-lift-economys-potential-but-challenges-remain.pdf>

Deloitte.

Nazwa Deloitte odnosi się do jednej lub kilku jednostek Deloitte Touche Tohmatsu Limited („DTTL”) i jej firm członkowskich oraz ich jednostek stowarzyszonych (zwanych łącznie „organizacją Deloitte”). DTTL (zwana również „Deloitte Global”), jej firmy członkowskie i podmioty z nimi powiązane są prawnie odrębnymi, niezależnymi podmiotami, które nie mogą podejmować decyzji ani zobowiązań za inne podmioty wobec osób trzecich. DTTL, jej firmy członkowskie i podmioty z nimi powiązane ponoszą odpowiedzialność wyłącznie za własne działania i zaniechania, a nie za działania i zaniechania innych firm członkowskich. DTTL nie świadczy usług na rzecz klientów. Więcej informacji można znaleźć na stronie: www.deloitte.com/about.

Deloitte świadczy najwyższej jakości usługi rewizji finansowej, doradztwa gospodarczego i podatkowego niemal 90 procent firm z rankingu Fortune Global 500® i tysiącom spółek prywatnych. Nasi specjaliści działają w wielu branżach kształtujących dzisiejszy rynek, wypracowując wymierne, trwałe wyniki, które zwiększają zaufanie publiczne do rynków kapitałowych, inspirują klientów do podejmowania ambitnych decyzji biznesowych i wspierają rozwój gospodarczy i społeczny. Czerpiąc z ponad 175 lat doświadczenia zdobytego na rynku, Deloitte prowadzi działalność w ponad 150 krajach na całym świecie. Aby dowiedzieć się, w jaki sposób ok. 415 tysięcy naszych pracowników wywiera pozytywny wpływ na środowisko i otoczenie, w którym żyją i pracują, zachęcamy do odwiedzenia strony www.deloitte.com.

Powyższa publikacja zawiera jedynie informacje natury ogólnej. Deloitte Touche Tohmatsu Limited („DTTL”), globalna sieć jej firm członkowskich oraz jednostek z nimi powiązanych (zwanych łącznie „organizacją Deloitte”) nie świadczą za jej pośrednictwem profesjonalnych usług ani nie udzielają profesjonalnych porad. Przed podjęciem jakichkolwiek decyzji lub działań, które mogą mieć wpływ na finanse lub działalność firmy, należy skorzystać z porady specjalisty.

Nie składamy żadnych oświadczeń, nie udzielamy gwarancji ani nie podejmujemy zobowiązań (jawnych ani dorozumianych) dotyczących dokładności i kompletności informacji zawartych w niniejszej publikacji. DTTL, jej firmy członkowskie, podmioty z nimi powiązane, ich pracownicy oraz agenci nie ponoszą odpowiedzialności za straty lub szkody, wynikające bezpośrednio lub pośrednio z wykorzystania niniejszej publikacji. DTTL i jej firmy członkowskie oraz podmioty z nimi powiązane stanowią oddzielne i niezależne podmioty prawne.

Na zlecenie UNHCR, Agencji ONZ ds. Uchodźców, Deloitte przeprowadziła badanie pt. „Analiza wpływu uchodźców z Ukrainy na gospodarkę Polski”.

© 2024. Wszelkich informacji udziela Deloitte Polska.